

**Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ  
ΣΧΟΛΗ: Σ.Δ.Ο  
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**



**ΘΕΜΑ: Η ΣΠΟΓΓΩΔΗΣ ΕΓΚΕΦΑΛΟΠΑΘΕΙΑ  
ΤΩΝ ΒΟΕΙΔΩΝ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ  
ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:  
ΔΑΝΕΛΙΑΝ ΑΡΤΙΝ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:  
ΓΚΟΥΛΙΟΥ ΕΙΡΗΝΗ  
ΤΣΕΠΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ**

**ΠΑΤΡΑ 2002**

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</u> .....	1
-----------------------	---

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u> .....	4
-----------------------	---

## **ΕΝΟΤΗΤΑ 1<sup>Η</sup>**

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1<sup>Ο</sup></u> Νόσος των «τρελών αγελάδων» .....	8
---	---

1.1 Η νόσος των τρελών αγελάδων και τα συμπτώματα της νόσου .....	8
---	---

1.2 BSE (Bovine Spongiform Encephalopathy) .....	10
--	----

1.3 Η Scrapie .....	12
---------------------	----

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2<sup>Ο</sup></u> Εμφάνιση και εξάπλωση της νόσου.....	16
--	----

2.1 Βαρύτατες ευθύνες στο Ηνωμένο Βασίλειο .....	16
--	----

2.2 Ο φαύλος κύκλος της εμφάνισης της Σ.Ε.Β.....	19
--	----

2.3 Συμπεράσματα.....	20
-----------------------	----

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3<sup>Ο</sup></u> Μέτρα αντιμετώπισης του προβλήματος.....	23
--	----

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4<sup>Ο</sup></u> Συστάσεις για το μέλλον .....	27
---	----

## **ΕΝΟΤΗΤΑ 2<sup>Η</sup>**

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5<sup>Ο</sup></u> Η επίδραση της Σ.Ε.Β. στην ελληνική οικονομία .....	32
---	----

5.1 Η κατάσταση στη χώρα μας .....	32
------------------------------------	----

5.2 Νοέμβριος 1997 – Στη δημοσιότητα η εμπιστευτική έκθεση της Comission, Οι θέσεις των ελλήνων ευρωβουλευτών Νικ. Κακλαμάνη – Αντ. Τρακατελη ..	39
---	----

5.3 Η εμπιστευτική έκθεση της Comission.....	41
--	----

5.4 1999 Δεύτερη απόρρητη έκθεση της Comission στη δημοσιότητα .....	42
--	----

5.5 Κρούσμα «τρελής αγελάδας εντοπίζεται στο Κιλκίς τον Ιούλιο του 2001 .....	44
---	----

5.6 Μέτρα προστασίας των Ελλήνων καταναλωτών.....	47
---	----

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6<sup>ο</sup></u> Έρευνα για την επίδραση της νόσου στην πόλη μας.....	51
6.1 Έρευνα στην αγορά κρεάτων – λαχανικών – ψαριών. ....	51
6.2 Συμπεράσματα της έρευνας.....	53
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7<sup>ο</sup></u> Περιστατικά που αναφέρονται στη χώρα μας.....	56
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8<sup>ο</sup></u> Επίλογος .....	62
Παράρτημα: Βιβλιογραφία .....	64

## ΘΕΜΑ:

# Η ΣΠΟΓΓΩΔΗΣ ΕΓΚΕΦΑΛΟΠΑΘΕΙΑ ΤΩΝ ΒΟΕΙΔΩΝ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από την αρχή της δημιουργικής εξέλιξης του ανθρώπου, μέσα πάντα από την ιστορία, κάποια δυσάρεστα γεγονότα έχουν επισκιάσει και αμαυρώσει την ανθρωπότητα, προκαλώντας φόβο, σύγχυση, άγχος και αβεβαιότητα σ' ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο. Τέτοια δυσάρεστα γεγονότα είναι οι πόλεμοι, οι σεισμοί, οι πλημμύρες, οι αρρώστιες, οι επιδημίες που τις περισσότερες φορές προκαλούνται από αμέλεια, αδιαφορία και ανθρώπινη απάθεια. Γεγονότα που δεν έχουν αρχή και τέλος και σίγουρα δεν σταματούν, αλλά εμφανίζονται υπό διαφορετικές μορφές.

Ενδεικτικά αναφέρουμε την έκρηξη του Τσερνομπίλ που κόστισε τη ζωή σε χιλιάδες άτομα, τις εκρήξεις σε Χιροσίμα – Ναγκασάκι, τη μάστιγα του AIDS που «θερίζει» μεγάλο ποσοστό ανθρώπων, πλημμύρες και σεισμούς σε πολλές ηπείρους που πάντοτε μας στιγματίζουν και μας σημαδεύουν ως ανθρώπινο σύνολο.

Στη σημερινή εποχή ήρθε στο προσκήνιο ένα δυσάρεστο γεγονός που ταλανίζει και τη χώρα μας, προκαλώντας τρόμο σε κάθε ανθρώπινη ύπαρξη. Μια δυσάρεστη και επικίνδυνη κατάσταση λοιπόν, που αντιμετωπίζουμε στις μέρες μας είναι η νόσος των «τρελών αγελάδων». Ένα φαινόμενο που παίρνει μορφή επιδημίας με ολέθριες καταστάσεις και εγκυμονεί κινδύνους σε όλους τους ζώντες οργανισμούς.

Εμείς λοιπόν, ως φοιτητές του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, αναλάβαμε στα πλαίσια της πτυχιακής μας εργασίας τη μελέτη αυτού του θέματος και προσπαθήσαμε όσο γίνεται καλύτερα και πληρέστερα να καλύψουμε το γεγονός αυτό, μέσα από διάφορες έρευνες και μελέτες. Φυσικά, τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε ίσως να μην είναι αρκετά και πλήρη για την περιγραφή της συγκεκριμένης κατάστασης. Συναντήσαμε δυσκολίες στη συγκέντρωση τους διότι οι πηγές μας ήταν αρχεία εφημερίδων και περιοδικών, βιβλία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, κτηνιατρικά φυλλάδια, τα οποία βρέθηκαν σε μικρό αριθμό. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι η νόσος των «τρελών αγελάδων» δεν είδε τα φώτα της δημοσιότητας όπως έπρεπε, αποσιωποήθηκαν γεγονότα, αποκρύφθηκαν στοιχεία και έτσι ότι διασώθηκε ή «ξέφυγε» από τα «μυστικά» αρχεία, συλλέχτηκε με τη δέουσα προσοχή ώστε να έχουμε μία όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα του θέματος.

Συγκεκριμένα η πτυχιακή μας χωρίζεται σε δύο (2) ενότητες και αποτελείται συνολικά από οχτώ (8) κεφάλαια στην προσπάθειά μας να κατανοηθεί κατά το δυνατόν σε όλη του την έκταση και διάσταση το συγκεκριμένο θέμα.

Πιο αναλυτικά στην Α' ΕΝΟΤΗΤΑ περιλαμβάνονται:

**ΕΙΣΑΓΩΓΗ:** Στην εισαγωγή, θα αναφερθούμε συνοπτικά στην εξέλιξη του ανθρώπου που από μια πρωτόγονη κατάσταση ανακαλύπτει τρόπους επιβίωσης και ανάπτυξης, θέτοντας υπό κίνδυνο την φύση που τον περιέβαλλε.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1<sup>ο</sup>:** Εδώ θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε την εμφάνιση της Σ.Ε.Β., τα συμπτώματα της και τα νοσήματα που συγκαταλέγονται στην ομάδα αυτή.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2<sup>ο</sup>:** Στο κεφάλαιο αυτό θα εξηγήσουμε τις ευθύνες που καταλογίζονται στο Ηνωμένο Βασίλειο για την εμφάνιση της νόσου και πως η Βρετανική εξουσία διαχειρίστηκε την όλη κατάσταση. Επιπλέον θα αναφερθούν οι τρόποι με τους οποίους το Ηνωμένο Βασίλειο «βοήθησε» στην εξάπλωση της νόσου και στη μετάδοση της, μέσω της ζωικής διατροφής.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3<sup>ο</sup>:** Συνεχίζοντας, θα αναφέρουμε τα μέτρα που παίρνει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τους περιορισμούς που επιβάλλει το Ηνωμένο Βασίλειο για την επίλυση του προβλήματος.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4<sup>ο</sup>**: Στο κεφάλαιο αυτό της Α' ΕΝΟΤΗΤΑΣ, θα παρουσιάσουμε συστάσεις για τη καθιέρωση και εδραίωση ενιαίας πολιτικής για τη σωστή καταπολέμηση της νόσου.

Στην Β' ΕΝΟΤΗΤΑ, εξετάζουμε τις επιπτώσεις της νόσου στην Ελληνική Οικονομία, στον άνθρωπο και το καταναλωτικό κοινό. Ειδικότερα:

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5<sup>ο</sup>**: Στο κεφάλαιο αυτό της Β' ΕΝΟΤΗΤΑΣ, θα περιγράψουμε την επίδραση της νόσου στην Ελληνική Οικονομία, την κίνηση της αγοράς και τα μέτρα που έχει λάβει η Ελλάδα για τον εντοπισμό της νόσου στα βοειδή, αλλά και για τον περιορισμό των εισαγωγών από το Ηνωμένο Βασίλειο.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6<sup>ο</sup>**: Συνεχίζοντας, θα εξετάσουμε την έρευνα που έγινε στην Πάτρα τον Μάιο του 2001 για την εφημερίδα «Πελοπόννησος» και η οποία μέσα από τα συμπεράσματα μας, δείχνει τον φόβο, την ανησυχία και τη σύγχυση που επικρατεί στην Πατρινή Αγορά και στους καταναλωτές για τη διατροφή τους και τις προτιμήσεις τους γενικότερα.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7<sup>ο</sup>**: Εδώ θα αναλύσουμε και τα περιγράψουμε γεγονότα που μαρτυρούν την επίδραση και την εξάπλωση της νόσου στον άνθρωπο και δηλώσεις των υπευθύνων για την επικρατούσα κατάσταση.

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8<sup>ο</sup>**: Τελειώνοντας την εργασία, θα αναφερθούμε στα συμπεράσματα από τον εφιάλτη της νόσου των «τρελών αγελάδων».

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τη στιγμή που ο άνθρωπος οργάνωσε τη ζωή του και δημιούργησε κοινωνίες, ένα από τα σημαντικά και πρωτεύοντα στοιχεία για την ανάπτυξη και τη πρόοδο του ομαδικού βίου, ήταν η θέληση και η υπομονή. Σταδιακά και συστηματικά ο αγώνας όχι μόνο για επιβίωση αλλά και για αναβάθμιση της ποιότητας ζωής, αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για την εξέλιξη. Η επιθετική στάση του ανθρώπου απέναντι στη φύση, του έδωσε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του και οπωσδήποτε ελπίδα ότι μπορεί να επέμβει στο περιβάλλον, να το μετασχηματίσει, να το δαμάσει και να το κυριαρχήσει.

Σίγουρα, για κάθε νέα ανακάλυψη και εφεύρεση υπήρχε ικανοποίηση, θαυμασμός και έκπληξη ως θαυμασμός ατομικής και συλλογικής ενέργειας, αλλά κατά βάθος ήταν σαν να ανέκυπταν καινούριοι και μεγαλύτεροι κίνδυνοι – όχι ασήμαντοι – για την ανθρωπότητα. Δεν μπόρεσε δηλαδή ο άνθρωπος να κατανοήσει ότι με τις τότε πράξεις του οδηγούσε σε καταστρεπτικές συνέπειες τη φύση, γιατί αν δεν μπορεί κάποιος να τη χειριστεί και να τη χρησιμοποιήσει κατάλληλα και με μέτρο, μετατρέπεται η ίδια σε εκδικητική και ανελέητη.

Παρόλα αυτά ο άνθρωπος μέσα από δυσκολίες, αντιξοότητες, εμπόδια και δυσχέρειες με τη κατασκευαστική ικανότητα των χεριών του, την καταβολή της σωματικής του δύναμης και τη δημιουργική – πάνω απ' όλα – έμπνευση του πνεύματος του, μόχθησε, πέτυχε και έγινε πλάστης της δημιουργίας και ανάπτυξης ενός αξιόλογου πολιτισμού που ξεκίνησε από το μηδέν και αναμφισβήτητα ήταν ένα επίτευγμα για την εποχή εκείνη. Καθ' αυτόν τον τρόπο από την πρωτόγονη εποχή διαμορφώνεται η σχέση ανθρώπου και φύσης η οποία δε σταματά, αλλά συνεχώς μεγαλώνει και μεταβάλλεται και φτάνει ως τις μέρες μας, δυστυχώς, όμως και με πολλές αρνητικές επιπτώσεις.

Μέσα στα πλαίσια συνεπώς αυτού του πολιτισμού «γίνεσθαι», αναπτύχθηκε συλλογικά από τους ανθρώπους η τεχνολογία ως τρόπος ζωής, προκειμένου να βελτιωθούν σημαντικά οι συνθήκες διαβίωσης. Από τη στιγμή που ο ανθρώπινος παράγοντας κατέστησε τον τεχνολογικό πολιτισμό ως αναπόσπαστο κομμάτι του ομαδικού βίου, παρατηρήθηκαν πολλές βελτιώσεις στη ποιότητα ζωής. Η τεχνολογία συνετέλεσε στη κάλυψη των βιοτικών

αναγκών του ανθρώπου, του εξασφάλισε μια αξιοπρεπή ζωή αφού βελτίωσε τις συνθήκες διαβίωσης, τα υλικά αγαθά μεγιστοποιήθηκαν, η κατανάλωση άρχισε να λαμβάνει ραγδαία αύξηση και ο τρόπος ζωής των ατόμων απέκτησε νόημα και αξία μέσα από την αναπτυσσόμενη ανθρώπινη κοινωνία.

Οι άνθρωποι λοιπόν, επηρεασμένοι από τα τεχνολογικά θαύματα βαδίζουν σχεδόν τυφλά και ενεργούν χωρίς φραγμούς και περιορισμούς. Οι συνέπειες όμως του «βανδαλισμού» αυτού θα αρχίσουν, να δεν έχουν ήδη αρχίσει, να γίνονται αισθητές και τότε ο άνθρωπος θα αναλογιστεί το σφάλμα του, αλλά πιθανόν να είναι πολύ αργά. Απόρροια αυτών των αλόγιστων πράξεων είναι η τεχνολογία σταδιακά να στρέφεται κατά του ανθρώπου, να τον επηρεάζει αρνητικά και επικίνδυνα, προκαλώντας φόβο και αλλοτρίωση.

Εκτός του ανθρώπου όμως, δημιουργήθηκε ολέθρια επίδραση και στο περιβάλλον. Η λεγόμενη οικολογική κρίση που ορθώνεται μπροστά στον άνθρωπο ως η μεγαλύτερη απειλή, παίρνει διαστάσεις. Ο άνθρωπος παράγοντας αποδεικνύεται μέρα με τη μέρα, ο μεγαλύτερος εχθρός και καταστροφέας του πλανήτη. Ολόκληρες περιοχές όπου άλλοτε έσφυζε η ζωή μεταβλήθηκαν σε σεληνιακό τοπίο και θυμίζουν σκηνές φρίκης και τρόμου. Η ανατροπή της οικολογικής ισορροπίας είναι φανερή. Η μόλυνση ποταμών, λιμνών, θαλασσών, εδάφους και ατμόσφαιρας είναι πλέον ορατή. Η βιομηχανική ανάπτυξη δημιουργεί ακάθαρτα νερά και άλλες χημικές ουσίες, που μεταβάλλουν τα ποτάμια και τις λίμνες σε οχετούς ακαθαρσιών και βιομηχανικών λυμάτων. Όλα αυτά προκάλεσαν και προκαλούν την καθημερινή εξαφάνιση πολλών ζωικών και φυτικών ειδών που κατά χιλιάδες χάνονται κάθε χρόνο.

Ως εκ τούτου λοιπόν, η φύση και το περιβάλλον γενικότερα καταστρέφονται προκαλώντας προβλήματα στην υγεία των ανθρώπων και των ζώων. Υπ' αίτιος για την καταστροφή αυτή είναι ο άνθρωπος, που με την αλόγιστη συμπεριφορά του μετέτρεψε τη φύση σε επικίνδυνη και μολυσμένη, χωρίς «ίχνο ζωής».

Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε σε μια αξιοσημείωτη ιστορική παρουσίαση της νόσου των «τρελών αγελάδων». Ερευνώντας για διάφορα στοιχεία που αφορούν την νόσο, βρήκαμε αναφορές που φθάνουν στα προϊστορικά χρόνια και τη μυθολογία των αρχαίων Ελλήνων.



Η μυθολογία λοιπόν, αναφέρει ότι ο Γλαύκος ο Ποτνιεύς (θεός θαλάσσιος που στα ιστορικά χρόνια λατρευόταν στη Βοιωτία, κυρίως στην Ανθηδόνα και στις Ποτνιές, γιος του Βασιλιά της Κορίνθου Σίσυφου και της Μερόπης, σύζυγος της Ευρυμήδης ή Ευρυνόμης), βρήκε τραγικό θάνατο στους νεκρικούς αγώνες που έκανε ο Άκαστος, προς τιμή του πατέρα του Πελία στις Ποτνιές. Στις ιπποδρομίες που έγινα τα άλογα του Ποτνιέα Γλαύκου αφήνιασαν. Έσπασαν το άρμα, τον έριξαν κάτω και τον καταβρόχθισαν.

Αιτία της μανίας των ζώων, είναι ότι ο Γλαύκος τάισε τα άλογα με ανθρώπινες σάρκες για να τα κάνει περισσότερο πολεμοχαρή. Αυτό όμως όργισε τους θεούς, οι οποίοι τρέλαναν τα ζώα και έτσι τον τιμώρησαν σκληρά.

*«Απ' την ανθρώπινη σάρκα που φάγαν (τα άλογα)*

*κυλούσε στα σαγόνια του ο αφρός.....»*

Αισχύλος «Γλαύκος Ποτνιεύς»

Ο Αισχύλος εμπνεύστηκε από τον μύθο αυτό και έγραψε την τραγωδία «Γλαύκος Ποτνιεύς». Δυστυχώς, λίγα αποσπάσματα σώθηκαν από αυτό το έργο, είναι όμως αρκετά για να δείξουν την ύβριν, το βιασμό και την εκδίκηση της φύσης.

Και ερχόμαστε σήμερα στη τρίτη χιλιετία μ.Χ., σε άλλη ύβρη – βιασμό της φύσης – που μετατρέπει τα φυτοφάγα ζώα σε κρεατοφάγα – παμφάγα, με κρεατάλευρα, οστεάλευρα εντόσθια, αίμα κ.λ.π. Τρελές αγελάδες, «Σπογγώδη Εγκεφαλοπάθεια», κρούσματα, σύγχυση, προβληματισμοί είναι όροι που ακούγονται καθημερινά από τα Μ.Μ.Ε. και κοντεύουν να μας τρελάνουν. Παράλληλα, στη τροφική μας αλυσίδα μπαίνουν και άλλα προϊόντα, μεταλλαγμένα φρούτα και λαχανικά, τρόφιμα ραδιενεργά και τοξικά, φυτοφάρμακα...

Και ο βιασμός της φύσης συνεχίζεται, για να ακολουθήσει αργά αλλά σταθερά η εκδίκηση, την οποία τόσο σοφά περιέγραψε ο Αισχύλος αιώνες πριν για να μας προστατέψει, αλλά τα μηνύματα του δεν τα καταλάβαμε ή τα ξεχάσαμε και σήμερα αυτά πληρώνουμε.

Φαίνεται λοιπόν στις μέρες μας, να κυριαρχεί πλήρης ανθρώπινη αδιαφορία για προστασία του περιβάλλοντος και του οικολογικού συστήματος γενικότερα, παρά τις εκκλήσεις και οδηγίες που δίνονται συνεχώς από

αρμόδιους φορείς. Με την τακτική αυτή και την αρνητική στάση της σημερινής κοινωνίας για την αντιμετώπιση των κινδύνων που απειλούν το φυσικό περιβάλλον, ήταν αναμενόμενη η διατάραξη της ισορροπίας στο φυσικό μας σύστημα με τη παρουσία μιας νέας απειλής που προσβάλλει τους ζώντες οργανισμούς.

Αυτή η απειλή εμφανίσθηκε με τη μορφή μιας ύπουλης νόσου, όπου προσέβαλλε το ζωικό βασίλειο και ειδικότερα το βοειδή, κάτω από συνθήκες μη τήρησης των κανόνων φυσικής εκτροφής. Μία σοβαρή ασθένεια που επηρεάζει αυτά τα ζώα και επιδρά έμμεσα και στον άνθρωπο και στα άλλα ζώα εδώ και μια δεκαετία περίπου είναι η **νόσος των «τρελών αγελάδων»** την περιγραφή και τα συμπτώματα της οποίας θα προσπαθήσουμε να αναφερθούμε στη συνέχεια της εργασίας μας.

# ΕΝΟΤΗΤΑ 1<sup>Η</sup>

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1<sup>Ο</sup>

### ΝΟΣΟΣ ΤΩΝ «ΤΡΕΛΩΝ ΑΓΕΛΑΔΩΝ»

#### 1.1 Η ΝΟΣΟΣ ΤΩΝ «ΤΡΕΛΩΝ ΑΓΕΛΑΔΩΝ» ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΣΟΥ

Η νόσος των «τρελών αγελάδων» ή «**Σπογγιόμορφη Εγκεφαλοπάθεια**» των βοειδών, είναι μια «νέα» λοιμώδης εκφυλιστική νόσος του κεντρικού νευρικού συστήματος ενηλίκων βοειδών. Τα πρώτα περιστατικά αναφέρθηκαν στην Μεγάλη Βρετανία στις αρχές του 1985 (Απρίλιος 1985) και ως τις αρχές του 1987 όπου έγινε η πρώτη επίσημη διάγνωση της νόσου. Σύντομα η νόσος είχε λάβει μορφή επιδημίας.

Η διάρκεια επώασης της κυμαίνεται από λίγους μήνες, έως μερικά χρόνια. Η εξέλιξη της είναι στερεότυπη και η κατάληξη της θανατηφόρα.

Οφείλεται σε ένα λοιμογόνο παράγοντα γνωστό ως «**παράγοντα Scrapie**», που προκαλεί στα πρόβατα εκφυλιστική εγκεφαλοπάθεια γνωστή ως «**νόσος Scrapie**». Υπάρχουν ενδείξεις ότι τα βοειδή εκτέθηκαν στον



παράγοντα **Scrapie** καταναλώνοντας ζωοτροφές που είχαν παρασκευασθεί από προσβεβλημένα πρόβατα.

Η νόσος των «τρελών αγελάδων» όπως και η νόσος Scrapie, ταξινομήθηκε στην ομάδα των «**Μεταδοτικών Εκφυλιστικών Εγκεφαλοπαθειών**», στις οποίες περιλαμβάνονται νοσήματα που

προσβάλλουν ανθρώπους και ζώα. Επειδή η προέλευση αυτών των εγκεφαλοπαθειών φαίνεται να είναι τροφογενής ή τουλάχιστον και τροφογενής, διατυπώθηκαν ανησυχίες πιθανής μετάδοσης τους στον ανθρώπινο πληθυσμό με κατανάλωση κρέατος μολυσμένων βοειδών.

Η νόσος **BSE**, όπως ονομάστηκε η «**Σπογγιόμορφη Εγκεφαλοπάθεια**» των βοειδών, ανακοινώθηκε το 1987 αλλά σύμφωνα με επίσημες αρχές τα πρώτα περιστατικά άρχισαν να εμφανίζονται το 1985. Τα περιστατικά εκείνα αφορούσαν γαλακτοπαραγωγικές αγελάδες των φυλών Friesian, Hoestein ηλικίας 3 – 6 ετών.

Τα μέχρι τότε υγιή και σε άριστη κατάσταση βοειδή άρχισαν να γίνονται υπερευαίσθητα, να τρομάζουν εύκολα και να εμφανίζουν ελαφρά αταξίες στο βάδισμα. Η διανοητική τους κατάσταση σταδιακά άρχισε να μεταβάλλεται και να αντιδρούν με λακτίσματα στους συνήθεις χειρισμούς των ατόμων που τα φροντίζουν. Αναφέρθηκε έντρομη και συγχρόνως επιθετική συμπεριφορά, καθώς έντονη αντίδραση σε ηχητικά ερεθίσματα που έφτανε ως και την πτώση του ζώου. Ακολούθως η αταξία επιδεινώθηκε. Τα ζώα έπεφταν στη προσπάθεια να βαδίσουν, συμπεριφέρονται φρενιτωδώς, ο χειρισμός τους ήταν αδύνατος και ήταν αναγκαία η σφαγή τους.

Τα ανωτέρω συμπτώματα δεν θύμιζαν καμιά από τις μέχρι τότε νόσους των βοειδών. Τα παθολογοανατομικά ευρήματα έδειχναν αμφίπλευρα συμμετρικές εκφυλιστικές αλλοιώσεις, σε ορισμένες θέσεις της φαιάς ουσίας του στελέχους του εγκεφάλου.

Επιπλέον, εντοπίστηκαν ινίδια που συσχετίζονται με το παράγοντα **Scrapie (scrapie associated fibrils ή SAF)**, ένα «μυστηριώδη» λοιμογόνο παράγοντα που προκαλεί εκφυλιστικές μεταδοτικές εγκεφαλοπάθειες σε διάφορα είδη ζώου και στον άνθρωπο.

Έτσι λοιπόν, η **BSE** των βοειδών είναι μια νευρολογική διαταραχή που οδηγεί στο θάνατο. Το μικρόβιο μπαίνει στον οργανισμό μέσω της τροφικής αλυσίδας. Η επώαση όπως αναφέραμε διαρκεί μήνες ή και χρόνια και εξασθενεί σταδιακά τον οργανισμό, ο οποίος δεν μπορεί να αντιδράσει. Διεθνώς από το 1985 έχουν εντοπιστεί χιλιάδες κρούσματα της νόσου σε βοειδή γεννημένα και εκτρεφόμενα στο Βέλγιο – Δανία – Γαλλία – Ιρλανδία – Λουξεμβούργο – Πορτογαλία. Ωστόσο, η συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών έχει εντοπισθεί στην Μεγάλη Βρετανία.

Η νεοεμφανισθείσα νόσος, παρουσίαζε πολλές ομοιότητες με τις «**Μεταδοτικές Σπογγιόμορφες Εγκεφαλοπάθειες**», που προσβάλλουν τα αιγοπρόβατα, τα μίνκ, τα ελάφια και τον άνθρωπο.

Οι εγκεφαλοπάθειες της ομάδας αυτής προκαλούν σταδιακή εκφύλιση του νευρικού συστήματος, είναι μεταδοτικές λοιμώξεις και κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η σπογγώδης όψη της εγκεφαλικής ουσίας.

Οι πρώτοι ερευνητές και επιστήμονες που ασχολήθηκαν με την νοσογόνο οντότητα, πρότειναν να ονομαστεί **Bovine Spongiform Encephalopathy (BSE)**, όρος με τον οποίο η νόσος των «τρελών αγελάδων» καθιερώθηκε διεθνώς. Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε με λίγα λόγια να αναφερθούμε στη **BSE** και τη **Scrapie**.

## **1.2 BSE (BOVINE SPONGIFORM ENCEPHALOPATHY)**

Η **BSE** βάσει των κλινικών παθολογοανατομικών χαρακτηριστικών της, ταξινομείται στις «**Μεταδοτικές Εκφυλιστικές Εγκεφαλοπάθειες**».

Συγκεκριμένα κατατάσσεται στις «**Υποξείες Μεταδοτικές Σπογγιόμορφες Εγκεφαλοπάθειες**» (**Subacute Transmissible Spongiform Encephalopathies**), οι οποίες στην διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται και ως **Νόσοι των Ασυνηθών Βραδέως Δρώντων Ιών (Unconventional Slow Virus Diseases)** ή **Νόσοι των Prion (Prion Diseases)**.

Οι πλέον αντιπροσωπευτικές νόσοι της ομάδας αυτής είναι η **τρομώδης νόσος του προβάτου ή Scrapie** και η νόσος **Creutzfeldt – Jacob disease** ή **CJD** που προσβάλλει μόνο τον άνθρωπο.

Τα νοσήματα που συγκαταλέγονται στην ομάδα των «**Μεταδοτικών Σπογγιόμορφων Εγκεφαλοπαθειών**» αναφέρονται συνοπτικά στον πίνακα που ακολουθεί:

ΝΟΣΟΣ	ΦΥΣΙΚΟΣ ΞΕΝΙΣΤΗΣ
<i>Scrapie</i>	<i>Αιγοπρόβατα</i>
<i>Transmissible mink encephalopathy</i>	<i>Μίνκ</i>
<i>Chronic wasting disease</i>	<i>Ελάφια</i>
<i>Kuru</i>	<i>Άνθρωπος (Παπούα, Ν. Γουινέα)</i>
<i>CJD</i>	<i>Άνθρωπος</i>
<i>GSS</i>	<i>Άνθρωπος</i>
<i>BSE</i>	<i>Βοειδή</i>

Όλες οι «**Μεταδοτικές Εγκεφαλοπάθειες**» έχουν τα εξής κοινά χαρακτηριστικά:

Προσβάλουν το κεντρικό νευρικό σύστημα

Έχουν μεγάλη διάρκεια επώασης (2 μήνες έως 30 χρόνια)

Η εμφάνιση των συμπτωμάτων είναι βραδεία (μερικές εβδομάδες έως μερικά χρόνια)

Έχουν στερεότυπη εξέλιξη με θανατηφόρα κατάληξη

Το τυπικό παθολογοανατομικό εύρημα τους είναι η κενοποίηση των νευρώνων και η ολοκληρωτική εκφύλιση του κεντρικού νευρικού συστήματος

Οφείλονται σε ένα λοιμογόνο παράγοντα όχι πλήρως γνωστό

Η **BSE** ταξινομούμενη στις «**Μεταδοτικές Σπογγιόμορφες Εγκεφαλοπάθειες**», αποτελεί μια νόσο των βοειδών παρόμοια με την **Scrapie (Scrapie - like disease)**, η οποία φαίνεται να μεταδόθηκε στα βοειδή από τα πρόβατα.

Θεωρείται μάλιστα ότι η μετάδοση έγινε δια του πεπτικού συστήματος, δηλαδή τα βοειδή μολύνθηκαν καταναλώνοντας ζωοτροφές που είχαν παρασκευασθεί από πρόβατα προσβεβλημένα από **Scrapie**.

Η εμφάνιση της **BSE** κατέρριψε τον φραγμό της αποκλειστικότητας ξενιστού, που είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των «**Μεταδοτικών Εγκεφαλοπαθειών**». Η συνειδητοποίηση αυτού του γεγονότος πυροδότησε τις ανησυχίες για πιθανές επιπτώσεις της **BSE** στη Δημόσια Υγεία. Εφόσον ο

αιτιολογικός παράγοντας – όποιος και αν είναι – κατάφερε να μεταδοθεί από τα αιγοπρόβατα στα βοειδή, τι θα εμπόδιζε την πιθανή μετάδοση του και στα άλλα παραγωγικά ζώα (χοίροι, κοτόπουλα) που καταναλώνει ο άνθρωπος, ίσως και στον ίδιο τον άνθρωπο;

Για να γίνει κατανοητή η διαδικασία μετάδοσης της **BSE**, είναι απαραίτητο να επιχειρηθεί μια σύντομη ανασκόπηση για την **Scrapie**, η οποία είναι η πλέον αντιπροσωπευτική της ομάδας των «**Μεταδοτικών Εγκεφαλοπαθειών**» και εκείνη που έχει εκτενέστερα μελετηθεί.

### 1.3 Η SCRAPIE

Η **Scrapie**, έχει παγκόσμια γεωγραφική εξάπλωση. Στην Ευρώπη είναι γνωστή περισσότερο από 200 χρόνια, ενώ στη Βρετανία ήταν ήδη γνωστή από το 1730

Είναι εκφυλιστική νόσος του κεντρικού νευρικού συστήματος, η οποία δεν έχει καμία θεραπεία και καταλήγει πάντα σε θάνατο. Η διάρκεια επώασης της είναι ιδιαίτερα μεγάλη (2 – 5 χρόνια) και συνήθως εκδηλώνεται κατά τον τρίτο χρόνο ζωής των προβάτων.

Η διάρκεια συμπτωμάτων είναι επίσης μεγάλη (1 – 8 μήνες).

Η διάγνωση της βασίζεται στα κλινικά συμπτώματα (κνησμός, αστάθεια κατά την βάδιση, αλλαγή της συμπεριφοράς, η οποία μπορεί να ποικίλει από πλήρη απάθεια έως πλήρη υπερδιέγερση, τρόμο, απώλεια βάρους) και στα μετά θάνατο ιστολογικά ευρήματα στον εγκέφαλο.

Πιστεύεται ότι η λοίμωξη μεταδίδεται κάθετα και οριζόντια. Κυρίως μεταδίδεται κάθετα, δηλαδή από τις ήδη μολυσμένες μητέρες στους αμνούς πριν από τη γέννηση και λιγότερο συχνά οριζόντια από πρόβατο σε πρόβατο. Στη δεύτερη περίπτωση η μετάδοση γίνεται είτε κατά την περίοδο των τοκετών, όταν ο λοιμογόνος παράγοντας απεκκρίνεται με τα εμβρυϊκά υγρά και τους πλακούντες, είτε σε όλη τη διάρκεια του έτους με διάφορα απεκκρίματα των νοσούντων ζώων που μολύνουν το χόρτο βοσκής.

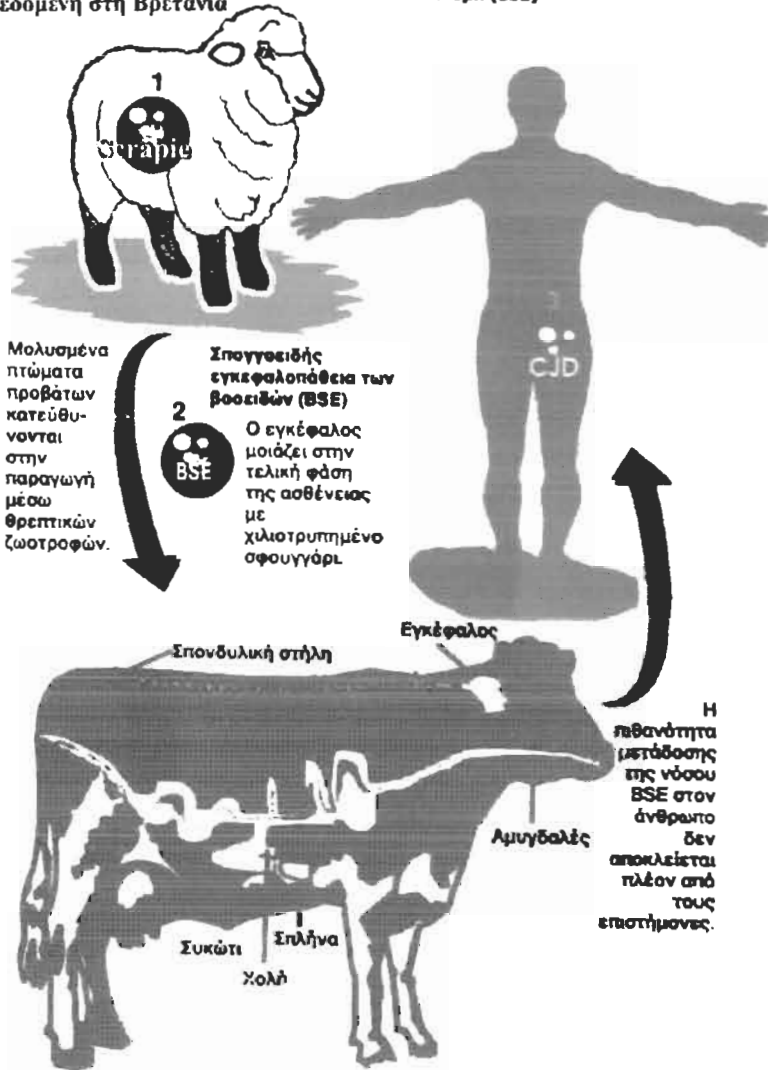
Η ταυτότητα και οι ιδιότητες του λοιμογόνου παράγοντα της **Scrapie** απασχόλησαν τους ερευνητές από τη δεκαετία του 1950. Με το θέμα αυτό ασχολήθηκαν εντατικά, δύο μεγάλα κτηνιατρικά ινστιτούτα στη Μεγάλη

Βρετανία, τη χώρα με τα περισσότερα περιστατικά Scrapie, το Moredun Institute στο Εδιμβούργο και το ARC Institute for Research on Animal Diseases στο Κόμπου.

## ΜΟΛΥΝΣΗ: ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

Η ασθένεια των προβάτων "Scrapie" είναι πολύ διαδεδομένη στη Βρετανία

Νόσος Κρέτσεφελντ-Γιάκωβ (CJD)



Οι ασθένειες Scrapie, BSE και CJD ανήκουν στην ίδια οικογένεια ιών. Η BSE έχει μεταδοθεί ήδη σε αρκετά είδη ζώων

Όργανα που περιέχουν τις υψηλότερες ποσότητες του ιού BSE



Ήδη, από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 πειραματικές εργασίες που έγιναν στα δύο αυτά ερευνητικά κέντρα έριξαν αρκετό φως στο μυστήριο που κάλυπτε την **Scrapie**. Επιπλέον τα αποτελέσματα των ερευνητών τους, βοήθησαν πολύ στις έρευνες που αφορούσαν αντίστοιχες εγκεφαλοπάθειες του ανθρώπου, με πρώτη την ως τότε μυστηριώδη νόσο Kuru, που έπληξε ιθαγενείς της Νέας Γουινέας.

Έτσι, ενώ στη Μεγάλη Βρετανία οι ερευνητές προσπαθούσαν να εξηγήσουν το μυστήριο της **Scrapie** στην απέναντι ακτή του Ατλαντικού, στο **National Institute of Health της Bethesda (Maryland, Η.Π.Α.)** ομάδα ερευνητών με επικεφαλής τον διακεκριμένο παιδίατρο – νευρολόγο Gajdusek προσπαθούσε να λύσει το αίνιγμα του τρόπου μετάδοσης του Kuru.

Σειρές πειραματικών εργασιών έδειξαν ότι ο παράγοντας που προκαλεί την **Scrapie** δεν ανευρίσκεται στο σίελο, γάλα, ούρα, κόπρανα ανευρίσκεται όμως στο αίμα και στον ορό, στο σπλήνα, περιφερειακά λεμφογάγγλια, θύρο αδένα, αμυγδαλές, έντερο, υπόφυση, σιελογόνους αδένες, μύες, νωτιαίο μυελό και εγκέφαλο, στις εμβρυϊκές μεμβράνες και στον πλακούντα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι παρόλο που ο λοιμογόνος παράγοντας της **Scrapie** έχει βρεθεί στους ιστούς του εντέρου και η αποβολή του με τα κόπρανα θεωρείται μια πιθανή οδός μετάδοσης του στο περιβάλλον, εντούτοις δεν έχει απομονωθεί σε κόπρανα. Επίσης, είναι γνωστό ότι ο παράγοντας της **Scrapie** επηρεάζει αρχικά στο σπλήνα, στα περιφερειακά λεμφογάγγλια, στον θύρο αδένα, στο έντερο και στους σιελογόνους αδένες. Ο νωτιαίος μυελός και ο εγκέφαλος είναι τα τελευταία όργανα που προσβάλλονται.

Πειράματα μετάδοσης του παράγοντα **Scrapie** σε ποντίκια και πρόβατα, τα οποία έγιναν στη Μεγάλη Βρετανία στις αρχές της δεκαετίας του 1960, έδειξαν ότι μπορεί να γίνει μετάδοση της νόσου δια του πεπτικού συστήματος και ότι στα πρόβατα η μετάδοση οφείλεται στη «κανιβαλιστική συνήθεια» των προβάτων να τρώνε τον πλακούντα και τις εμβρυϊκές μεμβράνες.

Η γνώση της μετάδοσης της **Scrapie** δια του πεπτικού και μάλιστα με εκδηλώσεις «κανιβαλισμού» των προβάτων, οδήγησε τον Gajdusek στην ανακάλυψη του τρόπου μετάδοσης της νόσου Kuru μεταξύ των ιθαγενών της Νέας Γουινέας. Η νόσος αυτή, οφείλεται στις κανιβαλιστικές συνήθειες των

ιθαγενών να καταναλώνουν τα ζώα που κυνηγούσαν και σκότωναν και μάλιστα, επιδίδονταν κυρίως στην κατανάλωση του εγκεφάλου των ζώων.

Την επόμενη εικοσαετία η ερευνητική ομάδα του Gajdusek με σειρά πειραμάτων απέτυχε να μεταδώσει νόσο Kuru σε χιμπαντζή το 1966, νόσο **Scrapie** σε πίθηκο το 1977, νόσο Greutzfledt – Jacob σε αίγες το 1979 και σε γάτες το 1980. Το 1976 απονεμήθηκε στο Gajdusek το βραβείο Νόμπελ της ιατρικής για την έρευνα του γύρω από Kuru και τις «**Μεταδοτικές Εγκεφαλοπάθειες**».

Στο σημείο αυτό προσπαθήσαμε, να κάνουμε μια γενική περιγραφή και ανάλυση της **BSE** και της νόσου **Scrapie**, εξετάζοντας τη γενική εικόνα μετάδοσης και τις παρενέργειες της νόσου στους ζώντες οργανισμούς που προσβάλει. Στη συνέχεια, ακολουθεί η αναφορά μας για τον καταλογισμό και ποσοστό ευθυνών του Ηνωμένου Βασιλείου, σχετικά με τα αίτια που συνέβαλλαν στη δημιουργία και επέκταση της νόσου μακροπρόθεσμα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2<sup>ο</sup>

### ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΙ ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΝΟΣΟΥ

Το πρόβλημα με τις «τρελές αγελάδες», όπως γνωρίζουμε, προέκυψε την δεκαετία του 1980 στην Βρετανία, όπου η κτηνοτροφία γίνονταν σε τεράστιες μονάδες που κατέφυγαν σε ζωτροφές ζωικής προέλευσης για να περιορίσουν το κόστος παραγωγής. Οι Βρετανοί παραγωγοί για να συμπίεσουν το κόστος εκτροφής άρχισαν να μην τηρούν του κανόνες αποστείρωσης στα κρεατάλευρα που προέρχονται από πρόβατα με **«Σπογγώδη Εγκεφαλοπάθεια»**. Μετά τα 4 πρώτα χρόνια η φύση άρχισε να εκδικείται την ανθρώπινη απληστία με την εκδήλωση της **«Σπογγώδους Εγκεφαλοπάθειας»** των βοειδών.

Έτσι σιγά – σιγά, προκύπτει το φαινόμενο της **Σ.Ε.Β.** στη χώρα του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο προκάλεσε δυσμενείς επιπτώσεις σ' ολόκληρη σχεδόν την ανθρωπότητα και σημαντικές παρενέργειες σε ζώα και ανθρώπους. Ως εκ τούτου, δίκαια ενοχοποιείται για της τεράστιες ευθύνες εξάπλωσης της **Σ.Ε.Β.**, αφού δε λειτούργησε με γνώμονα την εφαρμογή προτύπων περί προστασίας και πρόληψης των καταναλωτών με αποτέλεσμα η **Σ.Ε.Β.** να εξαπλωθεί σε κρίσιμο βαθμό και να μας ταλαιπωρεί ως τις μέρες μας.

Στη συνέχεια της εργασίας μας, με τη βοήθεια επίσημων στοιχείων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα μελετήσουμε προσεκτικά πως και γιατί ευθύνεται η Βρετανία για την νόσο των «τρελών αγελάδων».

#### **2.1 ΒΑΡΥΤΑΤΕΣ ΕΥΘΥΝΕΣ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ**

Βαρύτατες ευθύνες καταλογίζει τόσο στο Ηνωμένο Βασίλειο όσο και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η έκθεση που συνέταξε η 19 – μελής Ειδική Εξεταστική Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που συγκροτήθηκε για το θέμα της

«Σπογγώδους Εγκεφαλοπάθειας» των βοειδών (**Σ.Ε.Β.**) με εισηγητή τον Ισπανό ευρωβουλευτή κ. MEDINA ORTEGA (Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα).

Η Ειδική Εξεταστική Επιτροπή αποδίδει σαφή πολιτική ευθύνη στους πρώην Επιτρόπους κ.κ. McSHARRY και STEICHEN για την περίοδο 1990 – 1994. Σοβαρά λάθη αποδίδονται επίσης στον Επίτροπο κ. FISCHLER, ιδίως όσον αφορά την άρση του εμπάργκο στο σπέρμα, το λίπος, τη ζελατίνη, τις εξαγωγές κρεατοαλεύρων και της παραλείψεις στην περιφρούρηση της Δημόσιας Υγείας.

Οι εργασίες της Ειδικής Εξεταστικής Επιτροπής έφεραν στο φως σοβαρές παραλείψεις και σφάλματα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Διαπιστώθηκε ότι η Επιτροπή επιδόθηκε σε μια προσπάθεια ελαχιστοποίησης του προβλήματος που, σε ορισμένες περιπτώσεις, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως προσπάθεια παραπληροφόρησης, με σκοπό την αποτροπή διαταραχών στην αγορά κρέατος. Υποκύπτοντας στις πολιτικές πιέσεις που ασκήθηκαν για το θέμα αυτό από την πλευρά του Ηνωμένου Βασιλείου, επέδειξε συμπεριφορά που τελικά κατέληγε στην απόκρυψη του σκανδάλου της **Σ.Ε.Β.**, δίνοντας προτεραιότητα στην αποτροπή διαταραχών στην αγορά κρέατος και υποβαθμίζοντας τους σοβαρούς κινδύνους για την ανθρώπινη υγεία.

Η Ειδική Εξεταστική Επιτροπή καταλογίζει βαρύτατες ευθύνες στην συμπεριφορά της Βρετανικής Κυβέρνησης και των αξιωματούχων της, οι οποίοι ενώ γνώριζαν από το 1987/88 την ύπαρξη της **Σ.Ε.Β.** και τους πιθανούς κινδύνους για τη Δημόσια Υγεία από την κατανάλωση κρέατος από ζώα που είχαν προσβληθεί από την ασθένεια αυτή, προσπάθησε να αποκρύψει την αλήθεια, να υποβαθμίσει τον κίνδυνο και να παραπληροφορήσει την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη για τη διάσταση του προβλήματος. Όχι μόνο δεν συνεργάστηκε κατά τρόπο ουσιαστικό και ειλικρινή με τις αρμόδιες κοινοτικές αρχές, αλλά εμπόδισε κοινοτικούς υπαλλήλους να προχωρήσουν στη σχετική διεξαγωγή έρευνας, και πέραν τούτου, άσκησε παρελκυστική τακτική και εκβιαστικές πιέσεις για την άρση ή χαλάρωση του εμπάργκο. Στις επί μέρους ευθύνες και παραλείψεις συγκαταλέγονται:

1. Ενώ από το 1988 τουλάχιστον γνώριζε τον πιθανό κίνδυνο για τη Δημόσια Υγεία, όχι μόνο δεν πληροφόρησε την κοινή γνώμη, αλλά εφήρμοσε την πολιτική της συνεχούς απόκρυψης και παραπλάνησης.

- Μέχρι τον Ιούνιο του 1988, είχε αρνηθεί ουσιαστικά να προχωρήσει στη απαγόρευση της χρήσης κρεατοαλεύρων και οστεαλεύρων στη διατροφή των μηρυκαστικών, αφού τα άλευρα που χρησιμοποιήθηκαν υπήρξαν το μέσο μετάδοσης του παθογόνου παράγοντα της **Σ.Ε.Β.**



- Ενώ απαγόρευσε την κυκλοφορία ορισμένων υπόπτων αλεύρων ως ζωοτροφών, συνέχισε την εξαγωγή αυτών των αλεύρων προς τις κοινοτικές και άλλες τρίτες χώρες και άσκησε ποικιλόμορφες πιέσεις στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή προκειμένου αυτή να μην προβεί στους απαραίτητους ελέγχους.
- Αθέτησε την συμφωνία του έκτακτου Συμβουλίου της 7<sup>ης</sup> Ιουνίου 1990, όπου είχε δεσμευθεί να θεσπίσει μηχανισμό επιτήρησης των κοπαδιών στα οποία είχε εντοπισθεί η νόσος **Σ.Ε.Β.**.
- Ανακύκλωσε με χαμηλές τιμές τα πτώματα βοειδών, μετατρέποντας τα σε κρεατάλευρα για βοειδή.
- Έδωσε προτεραιότητα στα οικονομικά συμφέροντα και όχι στην ανάγκη προστασίας της υγείας και των συμφερόντων των καταναλωτών.
- Απέκρυψε ορισμένα διαθέσιμα και σημαντικά στοιχεία για να μην γίνει κατανοητό το μέγεθος του κινδύνου, ενώ ταυτόχρονα άσκησε πιέσεις στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην Μόνιμη Κτηνιατρική Επιτροπή και στην

Επιστημονική Κτηνιατρική Επιτροπή, προσπαθώντας να τις υποχρεώσει να τηρήσουν στάση ανάλογη με τη δική της.

Όλες αυτές οι απαράδεκτες ενέργειες, είχαν ως έρεισμα άκρως εσφαλμένες αποφάσεις, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα να προκληθεί έντονη έξαρση της νόσου κατά την περίοδο 1990 – 1994, αφού τη συγκεκριμένη περίοδο παρουσιάστηκε το 75% των δηλωμένων περιπτώσεων **Σ.Ε.Β.** στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Σειρά γεγονότων, γραπτά σημειώματα καθώς και γραπτές αποδείξεις που πηγάζουν από την Ειδική Εξεταστική Επιτροπή, μαρτυρούν πως το πρόβλημα είχε αποσιωπηθεί ειδικά τις χρονιές αυτές αφού:

- ☒ Μεταξύ 1990 και 1994, ανεστάλησαν οι κτηνιατρικοί έλεγχοι στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- ☒ Μεταξύ 1990 και 1994, το Συμβούλιο δεν πραγματοποίησε συζητήσεις για τη **Σ.Ε.Β.** και άρχισε σιγά – σιγά να παραμελεί τα καθήκοντα του.
- ☒ Μεταξύ 1990 και 1994, υπήρχε ανεπαρκής έλεγχος στον τρόπο ανακύκλωσης των πτωμάτων των ζώων, που είχαν σφαγεί λόγω της νόσου.
- ☒ Μεταξύ 1990 και 1994, επιστημονικά στοιχεία απέδειξαν πως ο μολυσματικός παράγων μπορούσε να διασχίσει τα όρια μεταξύ ειδών και να μεταβιβασθεί σε γάτες και χοίρους. Ωστόσο, αν και αυτή η αποκάλυψη θα έπρεπε να επιταχύνει τις επιστημονικές έρευνες, εντούτοις οι έρευνες άρχισαν να παράγουν φτωχά αποτελέσματα.

## **2.2 Ο «ΦΑΥΛΟΣ ΚΥΚΛΟΣ» ΤΗΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΗΣ Σ.Ε.Β.**

Η **Σ.Ε.Β.** δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός. Αντίθετα, είναι το αποτέλεσμα των κάτωθι συγκεκριμένων πράξεων:

1. Για να αυξηθούν οι βρετανικές γαλακτοκομικές αποδόσεις, οι αρχές της χώρας ώθησαν τα κοπάδια τους στην αύξηση της παραγωγής τους.

2. Προς τούτο, αύξησαν τη διατροφή των κοπαδιών σε πρωτεΐνες και κρεατάλευρα πολύ μικρού κόστους, εξοικονομώντας έτσι χρήμα και χρόνο παραγωγής.
3. Για τη παρασκευή όμως αυτών των αλεύρων, χρησιμοποιήθηκαν όλο και περισσότερα σφάγια προβάτων τα οποία είχαν προσβληθεί από τη τρομώδη νόσο των προβάτων, με αποτέλεσμα όσο αυξάνονταν οι ποσότητες των συγκεκριμένων αλεύρων να αυξάνεται ανάλογα και η ποσότητα του μολυσματικού παράγοντα μέσα σ' αυτές.
4. Οι βρετανικές αγελάδες έτρωγαν όλο και περισσότερα άλευρα που ήταν μολυσμένα και συνεπώς προκλήθηκε μεγάλη συγκέντρωση παθογόνων παραγόντων που εισέρχονται στο πεπτικό σύστημα των ζώων μέσω των αλεύρων κατά την διατροφή τους. Αυτό οδήγησε στην εμφάνιση της **Σ.Ε.Β.** στις βρετανικές αγελάδες.
5. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιτρέποντας την ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων αλλά και αλεύρων, διευκόλυne την εξάπλωση της νόσου, ειδικότερα δε στη Δυτική Γερμανία. Με τον τρόπο αυτό, η **Σ.Ε.Β.** εξαπλώθηκε και γεωγραφικά.

## 2.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σημαντικά στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το πρόβλημα της **BSE** δεν αντιμετωπίστηκε με την απαραίτητη προσοχή ούτε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ούτε από τις εθνικές διοικήσεις στα πλαίσια των καθηκόντων τους. Σύμφωνα με έγγραφο της Εξεταστικής Επιτροπής, φαίνεται πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποτίμησε το καθήκον της να ενημερώσει δεόντως τα κράτη – μέλη για τους κινδύνους που συνδέονται με τη **BSE** και παρότρυνε τα κράτη – μέλη να μην δημοσιεύουν τα αποτελέσματα των ερευνών.

Η ασθένεια, όπως έχουμε αναφέρει, μεταδόθηκε στα ζώα από κρέατα βοειδών και προβάτων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διατροφή τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αφού ψήφισε με πλειοψηφία τη πλήρη απαγόρευση της χρήσης ζωικών αλεύρων, αναθεώρησε στη συνέχεια την απόφαση αυτή για διάφορους λόγους, απαγορεύοντας τελικώς τη χρήση των αλεύρων αυτών μόνο στη διατροφή των μηρυκαστικών. Και επιπλέον, ενώ τον Ιούλιο του 1998 το

Ηνωμένο Βασίλειο αποφάσισε να μη χρησιμοποιεί ζωικά άλευρα για τη διατροφή των μηρυκαστικών, δυσνόητοι είναι οι λόγοι για τους οποίους δεν απαγόρευσε και την εξαγωγή των εν λόγω αλευριών, όπως επίσης δυσνόητοι είναι οι λόγοι για τους οποίους η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέμενε πέντε(5) έτη (27 Ιουνίου 1994) για να απαγορεύσει τις εξαγωγές ζωικών αλεύρων. Μάλιστα σύμφωνα με επίσημα αριθμητικά στοιχεία των τελωνείων που δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό «NATURE» της 13<sup>ης</sup> Ιουνίου 1996, καταδεικνύουν ότι οι εξαγωγές βρετανικών ζωικών αλεύρων είχαν υπερδιπλασιαστεί το 1989 σε σχέση με το 1988. Εύγλωττα είναι τα στοιχεία που παρείχε ο κ. Packer, Μόνιμος Γραμματέας του Υπουργείου Γεωργίας, Αλιείας και Τροφίμων που δείχνουν ότι οι εξαγωγές από 12553 τόνους το 1988, περνούν σε 25005 τόνους το 1989.

Επιπλέον, η Βρετανία δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις περί κτηνιατρικών ελέγχων με σκοπό την προστασία της εσωτερικής αγοράς και την επιθεώρηση όλων των ζωικών προϊόντων που εξάγει η χώρα στη Κοινοτική Αγορά, αφού όφειλε να μεριμνήσει για την αυστηρή εφαρμογή της αστυκτηνιατρικής πολιτικής. Σύμφωνα με απόφαση της Εξεταστικής Επιτροπής το Ηνωμένο Βασίλειο δεν εφάρμοσε τη νομοθεσία περί αναγνώρισης, σφραγίσματος και τήρησης μητρώων διακίνησης βοειδών. Υπήρχαν αυστηρές και σαφείς υποχρεώσεις όπου δεν υλοποιήθηκαν, ενώ δεν ελήφθησαν τα κατάλληλα μέτρα ελέγχου και καταχώρησης, ούτε ρωτήθηκαν επιστημονικοί σύμβουλοι και ειδικοί για τον κίνδυνο του ζωικού πληθυσμού από όλες αυτές τις ανευθυνότητες.

Οι ελλείψεις στο σύστημα βρετανικών μητρώων οδήγησαν στη δημιουργία αγροκτημάτων «φρεατίων». Τα αγροκτήματα αυτά, τα οποία είχαν υψηλό ποσοστό κρουσμάτων Σ.Ε.Β., αγόραζαν ζώα στα πρώτα στάδια της νόσου και ελάμβαναν αποζημίωση για την σφαγή των άρρωστων ζώων. Τα αγροκτήματα που πουλούσαν τα ασθενή ζώα παρέκαμπταν τους περιορισμούς αποκρύπτοντας την πραγματική κατάσταση της υγείας τους.

Η κατάσταση αυτή οδήγησε στο να χάσουν οι στατιστικές την αξιοπιστία τους σχετικά με τη νόσο και δημιούργησε δυσχέρειες στη μελέτη και τον έλεγχο της νόσου. Εξάλλου, μείωσε την αποτελεσματικότητα των κοινοτικών κανονισμών, υποβάλλοντας τους καταναλωτές σε ένα κίνδυνο που θα μπορούσαν να έχουν αποφύγει.



Τέλος, ενώ η Βρετανική Κυβέρνηση είχε αποφασίσει το εμπάργκο κρέατος και υποπροϊόντων του, δεν υπήρχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα και ενέργειες. Αυτό φαίνεται καθαρά στην επιστολή του κ. Fischler προς τον Βρετανό Υπουργό Γεωργίας, στις 10 Σεπτεμβρίου του 1996. Στην επιστολή του, ο κ. Fischler εκφράζει ανησυχίες για την αποστολή επιθεώρησης που πραγματοποιήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο από 22 έως 26 Ιουλίου 1996 και κατά την οποία, μετά από επίσκεψη στο λιμένα του Dover διαπιστώθηκε ότι στα προϊόντα βοείου προέλευσης δεν γίνονταν οι ανάλογοι έλεγχοι, ενώ ταυτόχρονα υπήρχε ελεύθερη διακίνηση αυτών.

Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου λοιπόν, που αποτελεί το πρώτο θύμα αλλά και τον πρώτο υπαίτιο των καταστροφών της επιδημίας αυτής, θα πρέπει να αναγνωρίσει ορισμένες καταφανείς παραλείψεις, αφού υποτίμησε επί σειρά ετών τους κινδύνους της **Σ.Ε.Β.** και δεν τήρησε αποφάσεις που ελήφθησαν για τα εμπάργκο βοείου κρέατος και ελέγχους που θα μπορούσαν κάλλιστα να αποτελέσουν τη βάση για την εξάλειψη του προβλήματος.

Υπό το βάρος των ευθυνών που φέρει το Ηνωμένο Βασίλειο στην αντιμετώπιση της ασθένειας, θεωρούμε σημαντικό να διατυπώσουμε τα μέτρα που έλαβε η Βρετανικά Χώρα προκειμένου να περιορισθεί άμεσα και αποφασιστικά η εξάπλωση της νόσου. Μέτρα τα οποία αναλύονται στο ακόλουθο κεφάλαιο της εργασίας μας και εκτιμάται ότι θα επιφέρουν την οριστική απαλοιφή της νόσου.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3<sup>ο</sup>

### ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Στις 25 Ιουνίου 1996, η Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Κορυφής της Φλωρεντίας κατέληξε σε συμφωνία σχετικά με τα μέτρα που είναι αναγκαία να παρθούν για την απαγόρευση των εξαγωγών βοδινού κρέατος από το Ηνωμένο Βασίλειο. Η λεγόμενη «Συμφωνία της Φλωρεντίας» ζητεί από το Ηνωμένο Βασίλειο να εντοπίσει και να εφαρμόσει πολιτική επιλεκτικής σφαγής στα βοειδή που διατρέχουν κίνδυνο προσβολής από τη **Σ.Ε.Β.**, να επινοήσει αποτελεσματικούς τρόπους εντοπισμού των άρρωστων ζώων, να θεσπίσει νομοθεσία για την κατάργηση των κρεατοαλεύρων στις γεωργικές μονάδες, να εφαρμόσει αποτελεσματικά το σχέδιο Over Thirty Month Scheme και να καθιερώσει μεθόδους που θα επιφέρουν σταδιακή εξαφάνιση της νόσου.

Συγκεκριμένα:

Στις 29 Απριλίου 1997 η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, συμφώνησε σε ένα σχέδιο για τον αποκλεισμό από την τροφική αλυσίδα ανθρώπων, όλων των ζώων ηλικίας μεγαλύτερης των 30 μηνών, με αποτέφρωση των πτωμάτων τους. Μολονότι αποδείχθηκε ότι η σάρκα βοειδών (φιλέτα) είναι εντελώς απρόσβλητη από τη μόλυνση και ότι δεν αμφισβητήθηκε η αποτελεσματικότητα της απαγόρευσης εντοσθίων βοειδών στην ανθρώπινη κατανάλωση τον Νοέμβριο του 1989, το σχέδιο Over Thirty Month Scheme κρίθηκε αναγκαίο για την αποκατάσταση εμπιστοσύνης του κοινού στο βοδινό κρέας, τόσο Βρετανικής όσο και Ευρωπαϊκής προέλευσης.



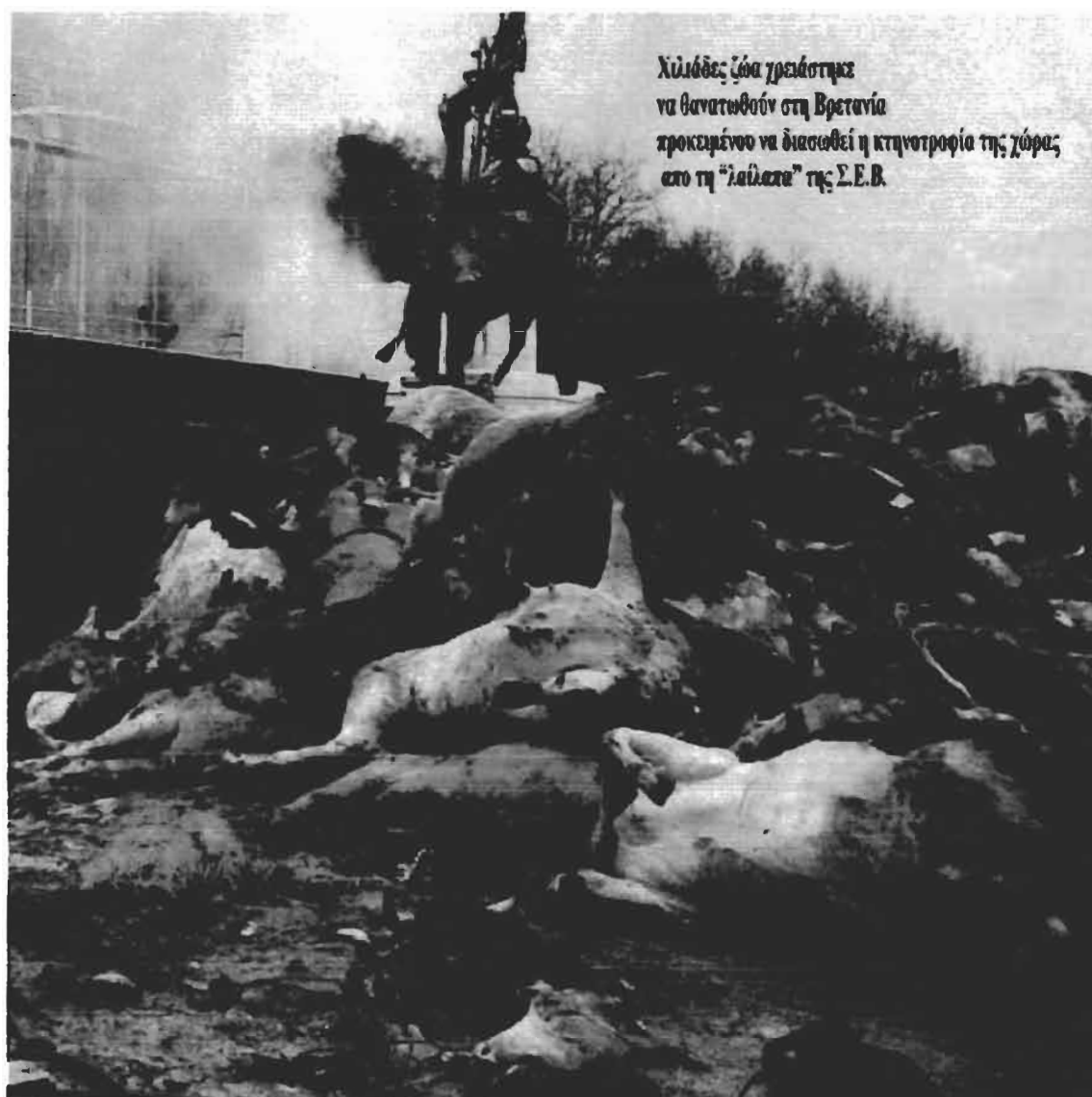
*Το σχέδιο Over Thirty Month Scheme κρίθηκε αναγκαίο, για να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη του κοινού στο βοδινό κρέας.*

Το πρώτο ζώο που επιλέχθηκε στο πλαίσιο του σχεδίου, εσφάγη στις 23 Μαΐου 1997 και στις 3 Φεβρουαρίου 1998 είχαν σφαχτεί 2.245.676 ζώα, άνω των 30 μηνών. Ποτέ στην ιστορία της Γεωργίας δεν είχαν θανατωθεί τόσα υγιή ζώα σε τόσο μικρή χρονική περίοδο. Στο πλαίσιο του σχεδίου Over Thirty Month Scheme, σφάζονταν 50000 ζώα περίπου εβδομαδιαίως.

Επιπλέον, το Ηνωμένο Βασίλειο προχωρεί σε διαλογή, δηλαδή στον εντοπισμό των ζώων που έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εκτέθηκαν στη νόσο από μολυσμένη τροφή, στη σφαγή τους και στην καταστροφή των πτωμάτων τους με αποτέφρωση. Το Υπουργείο Γεωργίας, από το 1987 τηρεί μητρώο όλων των βοειδών που έχουν προσβληθεί από τη Σ.Ε.Β. και το σχέδιο διαλογής θα εξετάζει τους απογόνους μολυσμένων ζώων καθώς και «κοορτίδες» (ζώα από τις ίδιες αγέλες που μπορεί να έχουν προσβληθεί από μολυσμένη τροφή). Μάλιστα, το σχέδιο διαλογής επέβαλλε την θανάτωση όλων των ζώων που γεννήθηκαν μεταξύ Οκτωβρίου 1990 και Ιουλίου 1993.

Ταυτόχρονα, τον Ιούλιο του 1996 τέθηκε σε ισχύ το διάταγμα περί ταυτότητας βοειδών. Το εν λόγω διάταγμα απαιτεί τον εφοδιασμό όλων των βοειδών με ειδικό δελτίο ταυτότητας και ορίζει ότι κανένα ζώο δε μπορεί να μετακινηθεί από γεωργικές μονάδες, να πωληθεί ή να αγοραστεί, αν πρώτα δεν φέρει την ταυτότητα του. Οι κάτοχοι βοειδών έπρεπε να ζητούν από το Βρετανικό Υπουργείο Γεωργίας, Αλιείας και Τροφίμων δελτίο ταυτότητας βοειδών μέσα σε 28 μέρες από τη σήμανση του ζώου με αναγνωριστικό ενώτιο, ενώ στη περίπτωση εισαγόμενων ζώων μέσα σε 14 μέρες από την άφιξη τους. Τα δελτία ταυτότητας των βοειδών πρέπει να αναγράφουν πληροφορίες σχετικά με το φύλο του ζώου, την επίσημη κομητεία, την ιδιοκτησία του, τον αριθμό αγέλης στην οποία γεννήθηκε, πού και πότε γεννήθηκε, την διεύθυνση του

ιδιοκτήτη του, τον αριθμό ενωτίου της μητέρας του και το δικό του. Στην Αγγλία και στην Σκωτία είχαν εκδοθεί 879.400 δελτία ταυτότητας βοειδών και άλλα 157.185 στην Ουαλία, συνολικά δηλαδή 1.036.585 μέχρι τον Δεκέμβριο του 1996.



Επίσης, στις αρχές του 1997 το Υπουργείο Γεωργίας, Αλιείας και Τροφίμων δημιούργησε μία πλήρη βάση δεδομένων σε υπολογιστή, στην οποία καταγράφονται όλα τα βοειδή που γεννιούνται ή εισάγονται στη Μεγάλη Βρετανία. Οι αποθηκευμένες αυτές πληροφορίες, περιλαμβάνουν καταγραφή των μετακινήσεων κάθε ζώου από τη γέννηση ή την εισαγωγή του έως το θάνατό του. Η βάση δεδομένων σε υπολογιστή είναι μία από τις πληρέστερες της Ευρώπης σήμερα, καθώς εκτιμάται ότι καταγράφει 38 – 40 εκατομμύρια μετακινήσεις βοειδών ετησίως στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Ακόμα, το Ηνωμένο Βασίλειο καθιερώνει ένα σύστημα διπλής σήμανσης για όλα τα βοειδή. Σκοπός του συστήματος είναι να θεσπίσει νομική υποχρέωση για σήμανση των βοειδών με δύο αναγνωρισθέντα ενώτια, τα οποία να περιλαμβάνουν πληροφορίες για την αγέλη. Το ένα από τα αναγνωριστικά ενώτια πρέπει να είναι αναγνώσιμο από απόσταση, ενώ το άλλο πρέπει να είναι από τη φύση του μη παραποιήσιμο.



Τέλος, στις 10 Ιουνίου 1997 η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ανήγγειλε σχέδιο για την ανάκληση κάθε είδους κρεατοαλεύρων από τις γεωργικές μονάδες και τα εργοστάσια ζωοτροφών. Βάση του σχεδίου αυτού που ολοκληρώθηκε στα μέσα Ιουλίου του 1997, συλλέχθηκαν σχεδόν 11.000 τόνοι κρεατοαλεύρων, κυρίως από χοιροστάσια και ορνιθοτροφεία. Την 1<sup>η</sup> Αυγούστου 1997, η παρουσία κρεατοαλεύρων ή υλικών που περιείχαν τέτοιου είδους κρεατοάλευρα σε γεωργικές μονάδες και εργοστάσια ζωοτροφών, χαρακτηρίστηκε ποινικό αδίκημα.

Τελειώνοντας, το συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάσαμε λεπτομερώς τα μέτρα που έλαβε το Ηνωμένο Βασίλειο σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης και εξάλειψης του προβλήματος των «τρελών αγελάδων». Στο επόμενο και τελευταίο κεφάλαιο της Α' ΕΝΟΤΗΤΑΣ, θα περιγράψουμε τις συστάσεις της Εξεταστικής Επιτροπής οι οποίες κρίνονται αναγκαίες και απαραίτητες για ένα καλύτερο μέλλον, αποφεύγοντας τα λάθη του παρελθόντος τα οποία συνέβαλλαν στην εμφάνιση της νόσου.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4<sup>ο</sup>

### ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Η Εξεταστική Επιτροπή υπέδειξε στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να απαιτήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναλάβει τις ευθύνες της για τη κακή διαχείριση του φακέλου της **Σ.Ε.Β.**, ενώ επιβάλλει τη συνεργασία της Βρετανικής Κυβέρνησης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για τη θέσπιση μέτρων και τη λήψη αποφάσεων που θα αφορούν το σύνολο των διαδικασιών και ενεργειών στο μέλλον, σχετικά με το συγκεκριμένο πρόβλημα.

Ειδικότερα θα πρέπει να εξεταστούν τα παρακάτω θέματα:

1. Η λήψη μέτρων για την προστασία της Δημόσιας Υγείας.
2. Η λήψη κάθε σκόπιμου μέτρου για τη σωστή λειτουργία των αγορών.
3. Η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού Κτηνιατρικής και Φυτοϋγειονομικής Επιθεώρησης με έδρα την Ιρλανδία, κατ' εφαρμογή της απόφασης του Ευρωπαϊκού της 29<sup>ης</sup> Οκτωβρίου 1993, ο οποίος:
  - α) Να είναι αρμόδιος για το σύνολο των φυτοϋγειονομικών ελέγχων, των ελέγχων ζωικής υγείας, υγιεινής, ασφάλειας και ποιότητας των τροφίμων.
  - β) Να επιδείξει επαγρύπνηση ώστε να εγγυηθεί ότι θα δηλώνονται όλα τα κρούσματα της **Σ.Ε.Β.**, δεδομένου ότι ορισμένα κρούσματα αποκρύπτονται.
  - γ) Να εγγυάται την πρόσβαση της κοινής γνώμης στις εκθέσεις του και την ευρύτερη διάδοση στοιχείων και αποτελεσμάτων στις έρευνες του.
  - δ) Να ελεγχθούν τα μέτρα που εφαρμόζονται από το κράτος για την καταπολέμηση της **Σ.Ε.Β.**, τη προστασία της Δημόσιας Υγείας και την υγιεινή των ζώων.
4. Να κληθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να προτείνει σύστημα πιστοποίησης του κρέατος, ώστε να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών.

5. Να καταδικασθούν οι υπεύθυνοι για τα σφάλματα που διεπράχθησαν, διότι σε αντίθετη περίπτωση οι πολίτες δεν τα καταλάβουν για ποιο λόγο δεν επιβλήθηκαν κυρώσεις.
6. Είναι ανάγκη να μπορεί η Ευρωπαϊκή Ένωση να διασφαλίζει την ασφάλεια των προϊόντων που διακινούνται ελεύθερα εντός της Ε.Ε. Δεν πρέπει στο μέλλον να επιτραπεί ένα κράτος – μέλος να αρνείται να δεχτεί την επίσκεψη των επιθεωρητών της Επιτροπής για τον έλεγχο των κτηνιατρικών προδιαγραφών.
7. Επιπλέον, η Εξεταστική Επιτροπή ζητεί μια καλύτερη οργάνωση και διαχείριση του προσωπικού ορισμένων υπηρεσιών, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι κίνδυνοι δυσλειτουργίας. Ταυτόχρονα, να αναθεωρηθούν τα κριτήρια πρόσληψης των κτηνιάτρων για να διασφαλιστεί η διαφάνεια στον κτηνιατρικό τομέα. Οι προσλήψεις θα πρέπει στο μέλλον να κατοχυρώνουν την πλήρη ανεξαρτησία από τους Κυβερνητικούς Κτηνιατρικούς Οργανισμούς των κρατών – μελών, δεδομένου ότι πολλοί κτηνίατροι που συμμετείχαν σε κτηνιατρικούς οργανισμούς και έρευνες για την **Σ.Ε.Β.**, επηρεάζονταν από τις αντίστοιχες κυβερνήσεις.
8. Συνιστά στις κοινοτικές υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες για την ανθρώπινη υγεία και την υγεία των ζώων, να ενισχύσουν τη συνεργασία τους με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας και το Διεθνές Γραφείο Επιζωοτικών.
9. Σε σχέση με τις ζωτροφές και ιδίως τα κρεατάλευρα και οστεάλευρα, η Εξεταστική Επιτροπή:
  - α) Καλεί την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να συγκαλέσουν από κοινού διάσκεψη ώστε να αναλυθούν τα προβλήματα χρησιμοποίησης ζωικών πρωτεϊνών στις ζωτροφές, με στόχο εάν κριθεί σκόπιμο, η απαγόρευση αυτών στο μέλλον.
  - β) Ζητεί από την Επιτροπή να υποβάλλει προτάσεις για το θέμα των ζωοτροφών, επιβάλλοντας τη γενική απαγόρευση των κρεαταλεύρων και οστεαλεύρων στη διατροφή των μηρυκαστικών και απαγορεύοντας επίσης τη χρήση πτωμάτων ή άρρωστων ζώων στη ζωική διατροφή.
10. Επίσης, η Εξεταστική Επιτροπή θα πρέπει:

- α) Να λάβει τα απαραίτητα προσωπικά και πειθαρχικά μέτρα, όσον αφορά την ανοίκεια συμπεριφορά των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- β) Να παράσχει τη μέγιστη δυνατή συνεργασία στις Βρετανικές Αρχές για την εξάλειψη της νόσου και τη λήψη μέτρων προστασίας από τη **Σ.Ε.Β.**, ώστε να διευκολυνθεί η επίλυση της κρίσης το ταχύτερο δυνατόν.
- γ) Να υποβάλλει νομοθετικές προτάσεις με στόχο να καταλογίσει το οικονομικό κόστος της **Σ.Ε.Β.**, σε εκείνες τις υπηρεσίες που επέτρεψαν την εμφάνιση και την εξάπλωση της ασθένειας.
- δ) Να συστήσει στους βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να απαιτήσουν από την Επιτροπή την ανάληψη των ευθυνών της, μετά τη διαπίστωση ότι η Επιτροπή προέβη σε κακή διαχείριση της υπόθεσης **Σ.Ε.Β.**, προσπάθησε να αποκρύψει την αλήθεια από την Εξεταστική Επιτροπή και επιχείρησε να επιρρίψει ευθύνες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ευθύνες που μόνο στην ίδια μπορούν να καταλογισθούν.

Τέλος, όσον αφορά την ασθένεια Creutzfeld – Jacob, η Εξεταστική Επιτροπή καλεί την Επιτροπή:

1. Να αποζημιώσει τα άτομα που έχουν προσβληθεί από την ασθένεια αυτή, καθώς και τους συγγενείς τους.
2. Ζητεί από το Συμβούλιο και την Επιτροπή να απαιτήσουν από τη Βρετανική Κυβέρνηση τη διεξαγωγή έρευνας για τα κρούσματα της νόσου Creutzfeld – Jacob που πλήττει νεαρά άτομα, προκειμένου να δοθούν εγγυήσεις και έγκυρα στοιχεία για του Βρετανούς πολίτες και κατ' επέκταση για του πολίτες της Ένωσης.
3. Συνιστά την πραγματοποίηση ερευνών και προγραμμάτων για τον προσδιορισμό του παράγοντα που προκαλεί τη **Σ.Ε.Β.** και αν σχετίζεται με τη νόσο Creutzfeld – Jacob, καθώς και για τις δυνατότητες πρόληψης και θεραπείας της ασθένειας αυτής.

Με την ολοκλήρωση του 4<sup>ου</sup> κεφαλαίου, τελειώνει η Α' ΕΝΟΤΗΤΑ της πτυχιακής μας εργασίας. Προσπαθήσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια όσο γίνεται πιο απλά και τεκμηριωμένα, να εξετάσουμε τις «Μεταδοτικές

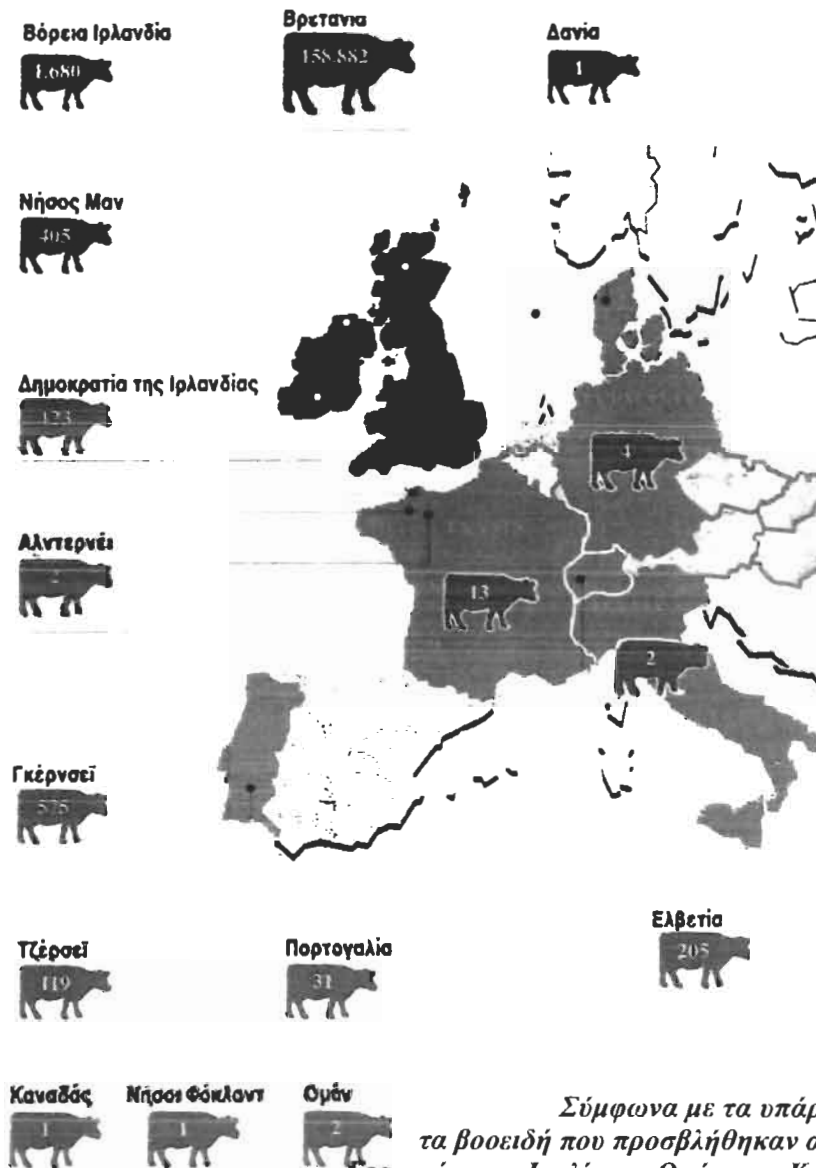


**Σπογγιοόμορφες Εγκεφαλοπάθειες», Σ.Ε.Β. και Scrapie**, τα συμπτώματα τους, τις επιπτώσεις στους οργανισμούς που προσβάλλουν, τους τρόπους με τους οποίους το Ηνωμένο Βασίλειο «υποβοήθησε» στην εξάπλωση της νόσου, καθώς και τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Συνεχίζοντας με το 1<sup>ο</sup> κεφάλαιο της Β' ΕΝΟΤΗΤΑΣ, θα ασχοληθούμε με την επίδραση και τις επιπτώσεις της **Σ.Ε.Β.**, τόσο στην Ελληνική Οικονομία όσο και στην καταναλωτική συμπεριφορά γενικότερα.

## Τα κρούσματα της ασθένειας των “τρελών αγελάδων” στον κόσμο

*Επίσημα στοιχεία αποδεικνύουν, ότι στη Βρετανία καταγράφηκαν 422 φορές περισσότερα περιστατικά απο ότι στον υπόλοιπο κόσμο*



*Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, τα βοοειδή που προσβλήθηκαν απο τη νόσο στη Γερμανία, την Ιταλία, το Ομάν, τον Καναδά, τη Δανία και στις Νήσους Φόκλαντ προέρχονταν απο τη Βρετανία, όπως και τρία απο τα ζώα που προσβλήθηκαν στην Πορτογαλία.*

Πηγή: Βρετανικό Υπουργείο Γεωργίας, Αλιείας και Τροφίμων

## ΕΝΟΤΗΤΑ 2<sup>Η</sup>

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5<sup>Ο</sup>

## Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ Σ.Ε.Β. ΣΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

### 5.1 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Στην προσπάθεια μας να βρούμε κάποια στοιχεία που να αναφέρονται στις επιπτώσεις της νόσου στην οικονομία της χώρας μας συναντήσαμε πάρα πολλές δυσκολίες και ως εκ τούτου τα στοιχεία που καταφέραμε να συγκεντρώσουμε δεν είναι πάρα πολλά, αλλά νομίζουμε ότι θα μπορέσουν να δώσουν κάποια «εικόνα» για την κατάσταση που επικρατεί.

Από τη στιγμή που επισημάνθηκε στην Αγγλία η ασθένεια των «τρελών αγελάδων», έντονες ανησυχίες και πανικός προκλήθηκε στα κράτη της Ευρώπης και του υπολοίπου κόσμου. Οι καταναλωτές έντρομοι «εξετάζουν» τη δυνατότητα μετάδοσης της νόσου στον άνθρωπο, ενώ ευρωπαϊκές εφημερίδες μεγιστοποιούν το θέμα στις πρώτες σελίδες τους, με τίτλους όπως «Θάνατος στις Αγελάδες» Liberation, «Μπορεί η Ασθένεια να είναι Πιο Θανατηφόρα από το AIDS» Daily Mail κ.α. Υπό την πίεση της κοινής γνώμης όλο και περισσότερα κράτη έπαιρναν γρήγορες και άμεσες αποφάσεις όσον αφορά τις εισαγωγές βοειδών από τη Βρετανία. Μάλιστα η Γαλλία, η Γερμανία, το Βέλγιο, η Ολλανδία και η Ισπανία ήταν οι πρώτες χώρες που επέβαλλαν συνολική απαγόρευση των εισαγωγών, ενώ ανησυχίες εξέφραζε η Αμερικανική Κυβέρνηση και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας.

Ως εκ τούτου, άρχισε να παρουσιάζεται μείωση της κατανάλωσης βοδινού κρέατος στις χώρες της Ένωσης, μείωση των εξαγωγών τους, με ταυτόχρονη οικονομική κρίση. Η Ελλάδα, ως χώρα όπου τις μεγαλύτερες

ποσότητες κρέατος προμηθεύονταν από τη Μεγάλη Βρετανία, σιγά – σιγά εμφάνιζε προβλήματα στον οικονομικό τομέα αφού οι εισαγωγές περιορίστηκαν, η κίνηση της αγοράς μειώθηκε και η ζήτηση του κρέατος παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα. Έτσι ο φόβος των καταναλωτών για την προστασία της Υγείας από την κατανάλωση κρέατος, εμφανίστηκε και στην Ελλάδα. Οι αγοραστές επιφυλάσσουν στις διατροφικές τους συνήθειες και υπό τις περιορισμένες γνώσεις που διαθέτουν, προσπαθούν μέσα από τα Μ.Μ.Ε. να ενημερωθούν για τον εφιάλη που ξέσπασε στη χώρα.

Το Υπουργείο Γεωργίας, από τη πρώτη στιγμή θέλησε να καθυσυχάσει την κοινή γνώμη και αρμόδια στελέχη επέμεναν ότι από το 1987 έχουν απαγορευτεί οι εισαγωγές βοειδών από την Βρετανία. Όμως ο ακόλουθος πίνακας δείχνει πως οι εισαγωγές ποτέ δεν απαγορεύτηκαν, αλλά σταδιακά μειωνόντουσαν έως κα σήμερα.

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΒΟΕΙΔΩΝ ΑΠΟ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ		
ΕΤΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	ΑΞΙΑ (ΔΡΧ)	ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΣΕ ΚΙΛΑ
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1994	685.508.182	811.862
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1995	511.683.017	738.033
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1996	400.915.957	687.045
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1997	299.551.493	530.746
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1998	265.725.991	487.960
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1999	120.930.687	399.047
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2000	101.366.105	217.253
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2001	41.470.289	94.993

Πίνακας 1

#### Πίνακας (1): Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε.

Είναι φανερό ότι οι εισαγωγές βοείου Βρετανικού κρέατος περιορίστηκαν εν μέρει αλλά δεν απαγορεύτηκαν εντελώς, όπως επανειλημμένα υποστήριξαν τα Υπουργεία Γεωργίας και Εμπορίου. Η συνεχής όμως μείωση του εισαγόμενου βοείου κρέατος ήταν αναμενόμενο να επιφέρει κατακόρυφη κρίση στην ελληνική οικονομία. Η προσφερόμενη ποσότητα διαρκώς μειώνονταν και οι έμποροι κρεάτων εισαγωγής σε μια προσπάθεια να μη ζημιωθούν, προχώρησαν σε μείωση τιμών για να προσελκύσουν το αγοραστικό κοινό. Οι

περισσότεροι όμως καταναλωτές, αγνοούσαν την μείωση αυτή της τιμής του εισαγόμενου μοσχαρίσιου κρέατος και στρέφονταν σε εγχώριο μοσχαρίσιο κρέας παρ' όλο που ήταν ακριβότερο, ενώ χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα προέβαιναν στην αγορά και κατανάλωση του κρέατος εισαγωγής.

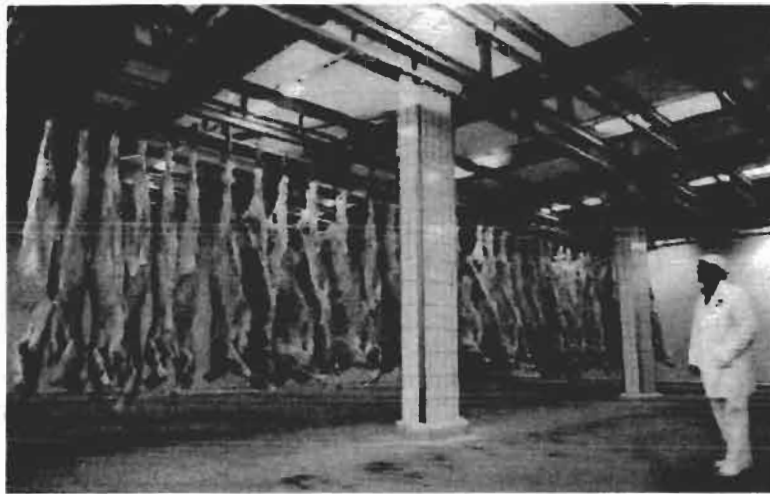
Σύμφωνα με ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομίας το 1996, η κατανάλωση βοδινού κρέατος εισαγωγής μειώθηκε κατά 75% το 1994 και κατά 82% το 1995, προκαλώντας σύγχυση και δυσφορία σε όλα τα ελληνικά κρεοπωλεία. Παράλληλα οι τιμές στο βοδινό μεταβάλλονταν με πτωτική τάση και έτσι το 1994 το μοσχαρίσιο κρέας πωλούνταν 1700 δρχ/κιλό έναντι 2200 – 2400 δρχ/κιλό που ήταν τα προηγούμενα χρόνια, το 1995 πωλούνταν 1650 δρχ/κιλό και το 1996 έφτασε τις 1400 δρχ/κιλό.

Και ενώ σύσσωμη η Ελληνική Κυβέρνηση δήλωσε πως η χώρα μας έχει διακόψει τις εμπορικές συναλλαγές με τη Αγγλία, τα στοιχεία που αποκαλύφθηκαν τις χρονιές 1994 – 1998 καταγράφουν τις κατασχέσεις βοείου βρετανικού κρέατος στην ελληνική αγορά και μαρτυρούν πως η κοροϊδία και η αδιαφορία στη Δημόσια Υγεία είναι φανερή.

❖ Οι αρμόδιες υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είχαν καταγράψει για το 1994, την εισαγωγή 1.000.000 kg (1000 τόνοι) από τη Βρετανία και 1.150.000 Kgr (1150 τόνοι) για το 1995\*<sup>1</sup>. Ο Υπουργός Γεωργίας κ. Στ. Τζουμάκας το 1994 είχε διαψεύσει τα στοιχεία αυτά τονίζοντας ότι η χώρα μας δεν εισάγει πλέον από τη Βρετανία.

Στο άκουσμα αυτών των ειδήσεων προκλήθηκε ανησυχία από τη πλευρά των καταναλωτών, ενώ κτηνίατροι ανακοίνωσαν πως προς το παρόν δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι η ασθένεια μεταδίδεται στον άνθρωπο, αν και για παν ενδεχόμενο πρότειναν τη μερική αποχή από το κρέας.

\*<sup>1</sup>Πηγή: Εφημερίδα «Αυριανή». Ιούνιος 1995



❖ Τον Οκτώβριο του 1996, οι αρμόδιες κτηνιατρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας εντόπισαν 80.000 Kgr περίπου βοδινό κρέας στον Πειραιά, ενώ 1.000.000 Kgr περίπου βρέθηκαν στη Θεσσαλονίκη τον Αύγουστο του 1997\*<sup>2</sup>. Όπως ανακοίνωσε ο Υφυπουργός Γεωργίας κ. Φωτιάδης, οι εν λόγω ποσότητες εντοπίστηκαν και κατασχέθηκαν σε Super Markets και κρεοπωλεία των δύο μεγάλων πόλεων. Εντυπωσιακό είναι το γεγονός πως τα εν λόγω κρέατα, είχαν εισαχθεί με τα απαραίτητα πιστοποιητικά υγείας. Πάντως, ο κ. Φωτιάδης δεν απέκλειε το ενδεχόμενο οι κατασχεθείσες ποσότητες να διατεθούν κάποια στιγμή στην αγορά, εφ' όσον αποδειχθεί η καταλληλότητά τους και αρθούν οι περιορισμοί που έχει θέσει η Ένωση.

Ο Υφυπουργός Γεωργίας, ο οποίος αρχικά υποστήριζε ότι η Ελλάδα δεν εισάγει βόειο κρέας από τη Βρετανία, συχνά έπεφτε σε αντιφάσεις αφού από τη μία ευχαριστούσε τα Μ.Μ.Ε. για την ευαισθητοποίηση τους απέναντι στους πολίτες, ενώ από την άλλη δήλωνε ότι πρόκειται για υπερβολές και υστερίες που δεν ωφελούν. Τη στιγμή που ο Υφυπουργός δήλωσε αυτά, η Νέα Δημοκρατία κατέφευγε σε επικρίσεις και υποστήριζε ότι ουδέποτε το Υπουργείο Γεωργίας είχε εκδώσει απόφαση για την απαγόρευση εισαγωγών κρεάτων από την Αγγλία και μάλιστα επέκρινε τη Κυβέρνηση για καθυστέρηση στη λήψη μέτρων.

❖ Στο κέντρο της Αθήνας την 17<sup>η</sup> Μαρτίου 1998\*<sup>3</sup>, 892 Kgr κατεψυγμένου βοδινού κρέατος προέλευσης Μεγάλη Βρετανία δεσμεύτηκαν, ύστερα από

\*<sup>2</sup>Πηγή: Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία». Οκτώβριος 1997

\*<sup>3</sup>Πηγή: εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» 18 – 3 – 1998

έλεγχου του Σ.Δ.Ο.Ε. Και σ' αυτή τη περίπτωση τα κρέατα του βρέθηκαν είχαν εισαχθεί με τα κατάλληλα πιστοποιητικά και επιπλέον η συγκεκριμένη ποσότητα είχε επιστραφεί από την επαρχία. Την άλλη μέρα συνεργεία αστυνομικών πραγματοποίησαν 100 ελέγχους και διαπίστωσαν πέντε παραβάσεις που αφορούσαν τη παραπλάνηση των καταναλωτών σχετικά με την προέλευση των κρεάτων. Οι αστυνομικοί δήλωναν ότι με δεδομένο πως το 70% του βοδινού που πωλείται στην αγορά είναι εισαγόμενο και ποσότητες αυτού έχουν βρεθεί στην αγορά, οι ανησυχίες των καταναλωτών είναι εύλογες και όλοι μας σίγουρα έχουμε καταναλώσει ακατάλληλο κρέας.

Από την άλλη, το Υπουργείο Γεωργίας στις 5 Απριλίου 1999 αντιλαμβάνοντας πως το θέμα προκάλεσε αναστάτωση στην ευρωπαϊκή – ελληνική – παγκόσμια κοινή γνώμη, δημοσιεύει στην εφημερίδα «Ελεύθερος Τύπος» σχετικό πίνακα ο οποίος παρουσιάζει τις εισαγωγές της Ελλάδας από το 1994, οι οποίες γίνονταν από τη Γαλλία και τις λοιπές χώρες, όχι όμως από τη Μεγάλη Βρετανία.

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΒΟΕΙΔΩΝ ΑΠΟ ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ		
ΕΤΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	ΓΑΛΛΙΑ ( ΣΕ ΚΙΛΑ)	ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ* (ΣΕ ΚΙΛΑ)
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1994	40.969.759	37.657.187
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1995	42.747.816	40.388.308
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1996	49.561.769	42.145.045
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1997	55.263.877	49.871.313
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1998	57.019.493	55.100.313
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 1999	60.130.115	66.782.306
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2000	61.263.690	60.000.993
Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2001	65.444.862	63.307.387

Πίνακας (2)

Πίνακας (2): Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε.

\*ΣΤΙΣ ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ ΑΝΗΚΟΥΝ ΟΙ: ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ, ΙΤΑΛΙΑ, ΑΥΣΤΡΙΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ, ΔΑΝΙΑ, ΒΕΛΓΙΟ, ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ, Η.Π.Α. κ.α.

Μαζί με τον παραπάνω πίνακα, το Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων του Υπουργείου Γεωργίας, αναφέρει χρήσιμες οδηγίες σχετικά με το τι πρέπει να προσέχουν οι καταναλωτές όταν αγοράζουν κρέας:

α) Να μην αγοράζονται ολόκληρα σφάγια βοειδών και αμνοεριφίων, τα οποία στερούνται σφραγίδας.

β) Να αποφεύγονται οι αγορές από πωλητές που προβαίνουν σε παράνομες σφαγές, σε χώρες που δεν επιτρέπεται η σφαγή.

Όσον αφορά τις σφραγίδες που πρέπει να φέρουν τα νωπά κρέατα επισημαίνει:

α) Όταν πρόκειται για ζωντανά ζώα, ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσης τους εφ' όσον σφάζονται στην ελληνική επικράτεια μετά από κτηνιατρικό έλεγχο, σφραγίζονται με σφραγίδες καταλληλότητας μπλε χρώματος. Επίσης επί του κρέατος τίθεται και η χαρακτηριστική σφραγίδα προέλευσης, η οποία έχει σχήμα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο, μπλε χρώμα και φέρει ενδείξεις με κεφαλαία γράμματα.

β) Για το εγχώριο νωπό κρέας, η σφραγίδα προέλευσης είναι σχήματος ρόμβου, μπλε χρώματος με την ένδειξη «ΕΓΧΩΡΙΟ», ενώ η σφραγίδα προέλευσης τρίτων χωρών είναι σχήματος ορθογώνιου παραλληλόγραμμου και πράσινου χρώματος.

γ) Για τα ζώα που αποστέλλονται στη χώρα μας σε νωπό κρέας από κοινοτικές χώρες, η σφραγίδα καταλληλότητας έχει σχήμα ωοειδές, χρώμα μπλε της μελάνης με την ένδειξη «Ε.Ο.Κ.».

δ) Οι καταναλωτές δεν πρέπει να αγοράζουν σφάγια βοειδών και αμνοεριφίων, όταν έχουν χρώμα σκοτεινό ή κίτρινο.

ε) Τέλος, το κρέας να μη παρουσιάζει κακοσμία, γλοιώδες επιφανειακό επίστρωμα ή να έχει οσμή αμμωνίας και υδροθείου. Η θερμοκρασία συντήρησης να είναι από 0°C – 3°C χωρίς το περιτύλιγμα ή τη νάιλον σακούλα.

Το Υπουργείο Εμπορίου στις 30 – 6 –1999, ανακοινώνει ότι τα πραγματικά ελληνικά μοσχάρια δηλαδή αυτά που γεννήθηκαν, εκτράφηκαν και σφάχτηκαν στην Ελλάδα «υπάρχουν μεν αλλά είναι ελάχιστα σε σχέση με τον όγκο που καταναλίσκεται».

Αναλύει επίσης, ότι «ελληνικό» επιτρέπεται να χαρακτηρίζεται μόνο το μοσχάρι που έχει γεννηθεί, εκτραφεί και σφαγεί στην Ελλάδα. Παλαιότερα αρκούσε η παραμονή και εκτροφή ενός εισαγόμενου ζώου στη χώρα μας για τρεις μήνες. Όλα τα κρεοπωλεία, συνοικιακά και των Super Markets, είναι



υποχρεωμένα να αναρτούν σε εμφανές σημείο ετικέτα με τα στοιχεία «ταυτότητας» του μοσχαρίσιου κρέατος που πωλούν.

Τα βασικά στοιχεία που αναφέρονται στην «ταυτότητα» είναι ο κωδικός του ζώου (ο οποίος έχει πάντα στην αρχή δύο ελληνικά γράμματα που υποδηλώνουν τη χώρα γέννησης του ζώου π.χ. ΓΑ για Γαλλία, ΓΕ για Γερμανία κλπ), η χώρα σφαγής, η ημερομηνία σφαγής, ο κωδικός του σφαγείου. Τέλος, εφ' όσον πρόκειται για τεμαχισμένο κρέας πρέπει να αναφέρεται ο αριθμός έγκρισης της μονάδας τεμαχισμού και η χώρα τεμαχισμού.

Δυστυχώς όμως, οι επίσημες αυτές δηλώσεις των υπευθύνων δεν μπόρεσαν να αλλάξουν την συμπεριφορά των καταναλωτών και να τους πείσουν πως δεν διατρέχουν κίνδυνο από την κατανάλωση βοείου κρέατος. Συνεπώς, η κατάσταση στην ελληνική οικονομία παράμεινε στάσιμη και πτωτική. Η ζήτηση του εισερχόμενου μοσχαρίσιου κρέατος έμεινε σε χαμηλά επίπεδα, ενώ το εγχώριο παρουσίασε ανοδική ζήτηση. Η στροφή τώρα στα υποκατάστατα π.χ. κοτόπουλα, χοιρινό, αρνί, ήταν αναμενόμενη. Η ζήτηση των υποκατάστατων αυξήθηκε και από φυσιολογικά όρια κατανάλωσης, παρουσιάστηκε έως και 73% μεγαλύτερη ζήτηση. Παράλληλα, αυξήθηκαν και οι τιμές τους και ενώ τα υποκατάστατα πωλούνταν σε κανονικές τιμές, αυξήθηκαν μέχρι και 1000δρχ το κιλό σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομίας. Ο κάτωθι πίνακας, δείχνει τις εισαγωγές υποκατάστατων βοδινού στην Ελλάδα από το 1994.

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΩΝ ΒΟΔΙΝΟΥ*					
ΕΤΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	ΑΓΡΙΟΧΟΙΡΟΙ	ΧΟΙΡΙΝΑ	ΑΛΛΑΝΤΙΚΑ	ΚΟΤΟΠΟΥΛΑ	ΑΡΝΙ
Ιαν.-Δεκ. 1994	1.144.702	73.414.508	3.931.469	7.958.149	89.062.246
Ιαν. - Δεκ. 1995	1.957.388	80.514.478	4.055.391	9.518.237	97.340.931
Ιαν. - Δεκ. 1996	2.806.470	88.441.371	4.914.450	11.578.624	101.454.391
Ιαν. - Δεκ. 1997	3.955.157	90.412.318	5.723.994	13.344.241	117.224.514
Ιαν. - Δεκ. 1998	4.144.702	94.315.142	5.847.489	13.785.947	120.008.121
Ιαν. - Δεκ. 1999	4.622.895	99.730.560	6.190.271	16.546.628	125.236.580
Ιαν. - Δεκ. 2000	5.344.297	116.681.094	7.500.871	16.960.988	129.246.109
Ιαν. - Δεκ. 2001	7.500.193	204.954.900	9.918.110	20.069.310	137.909.378

Πίνακας (3)

Πίνακας (3): Πηγή Ε.Σ.Υ.Ε.

\*ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΩΝ ΕΙΝΑΙ: ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ, ΓΑΛΛΙΑ, ΒΕΛΓΙΟ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΙΤΑΛΙΑ, ΔΑΝΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ, ΟΥΓΓΑΡΙΑ, ΑΥΣΤΡΙΑ, ΙΡΛΑΝΔΙΑ, ΦΙΛΑΝΔΙΑ κ.α.

Σε σχετική δήλωση, η Ένωση Καταναλωτών «Η Ποιότητα της Ζωής» (Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ.) στις 30 – 9 – 1999, συνιστά στους καταναλωτές την άμεση αποχή από το βοδινό κρέας και τα προϊόντα του, τονίζοντας ότι η ζήτηση τους οδηγεί στην εντατικοποίηση της παραγωγής δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για τη χρήση ουσιών και μεθόδων (ορμόνες, αντιβιοτικά) με επιβλαβή αποτελέσματα για την υγεία των ανθρώπων. Επίσης, επιμένει στην κατανάλωση των υποκατάστατων του μοσχαρίσιου κρέατος δηλώνοντας ότι είναι πιο «σίγουρα» και πιο «αβλαβή» για την Δημόσια Υγεία. Τέλος, επισημαίνει πως η υπερκατανάλωση βοδινού κρέατος, συνδέεται με αυξημένο κίνδυνο καρδιαγγειακών παθήσεων και ορισμένων μορφών καρκίνου.

Στη συνέχεια της εργασίας μας, κρίναμε σκόπιμο να αναφέρουμε κάποια στοιχεία σχετικά με την κατάσταση που δημιουργήθηκε στην χώρα μας, μετά τις δύο εμπιστευτικές εκθέσεις της Comission, οι οποίες δημοσιοποιήθηκαν το 1997 και το 1999 και αποδεικνύουν την «ελεύθερη» διοχέτευση βρετανικού βοείου κρέατος στις χώρες της Ε.Ε., ως εκ τούτου και στη χώρα μας,

## **5.2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1997 – ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ Η ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ COMISSION, ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΥΡΩΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΝΙΚ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗ – ΑΝΤ. ΤΡΑΚΑΤΕΛΗ**

Θύελλα αντιδράσεων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προκάλεσε η αποκάλυψη των εμπιστευτικών εκθέσεων της Comission, για το σκάνδαλο των «τρελών αγελάδων». Ήταν η πρώτη φορά που το Μ.Μ.Ε. έφεραν στο φως την απόρρητη έκθεση της Comission, για τις εταιρείες που διοχέτευαν τα τελευταία χρόνια μολυσμένα κρέατα από τη νόσο **BSE**, στην Ευρωπαϊκή Αγορά.

Η αποκάλυψη των ονομάτων των εταιρειών που έκαναν το λαθρεμπόριο, προκάλεσε την αντίδραση Ελλήνων και ξένων Ευρωβουλευτών. Ο Ευρωβουλευτής της ΠΟΛ.ΑΝ., Νικήτας Κακλαμάνης, είχε ζητήσει με αφορμή το γεγονός διευκρινήσεις από τον Πρόεδρο της Comission και πληροφορίες από

την επίτροπο για τις εταιρείες. Ο Πρόεδρος της Comission επιβεβαίωσε και παραδέχθηκε ότι εξήχθησαν 100.000 τόνοι μολυσμένου κρέατος με τη νόσο **BSE**, κάποιοι από του οποίους διακινήθηκαν σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η απάντηση αυτή του προέδρου στον κ. Κακλαμάνη, δημοσιεύθηκε στα ξένα Μ.Μ.Ε. και αποτελεί τη επίσημη πλέον παραδοχή της Comission για το σκάνδαλο, για το οποίο μέχρι τότε υπήρχαν μόνο φήμες. «Όλον αυτόν τον καιρό ακούγονταν διάφορα για το παράνομο εμπόριο μολυσμένου κρέατος από τη Μεγάλη Βρετανία. Για το θέμα αυτό είχα μάλιστα κάνει ερώτηση στη Comission, αλλά κανείς δε μου απάντησε» είχε πει ο κ. Κακλαμάνης που εξήγησε ότι: «Μετά το δημοσίευμα της απόρρητης έκθεσης της Comission ζήτησα διευκρινήσεις από τον Πρόεδρο της, ενώ σε κατ' ιδίας συζήτηση με την Επίτροπο για θέματα ασφαλείας του καταναλωτή, ζήτησα να μου δώσει στοιχεία για τις εταιρείες που αναφέρθηκαν».

Εκτός του κ. Κακλαμάνη, ένας ακόμα από τους ανθρώπους «κλειδί» στη Comission που διαχειρίζονταν το θέμα στη Σ.Ε.Β. ήταν ο Ευρωβουλευτής της Νέας Δημοκρατίας κ. Αντ. Τρακατέλης, ο οποίος συμμετείχε στην Εξεταστική Επιτροπή που διορίστηκε για να ελέγξει τη στάση της Comission και να υποδείξει το λάθη της στο θέμα. Μάλιστα, στην Επιτροπή αυτή ήταν ο συντονιστής από την πλευρά του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος. Όταν η επιτροπή τον Νοέμβριο το 1997 έβγαλε πόρισμα για τη στάση της Comission, στο οποίο - με σκληρή γλώσσα - της καταλογίζει ότι παρέλειψε να συμμορφωθεί με πέντε (5) σημαντικές συστάσεις, ο κ. Τρακατέλης έδωσε συνέντευξη στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 26 Νοεμβρίου και δήλωσε:

*«Διαπιστώσαμε ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα από τις 70 συστάσεις της Εξεταστικής Επιτροπής, συμμορφώθηκε στις 65. Αν και έγιναν σημαντικά βήματα, όπως η σύσταση επιστημονικών επιτροπών ώστε να διασφαλίζεται απόλυτη επιστημονικότητα και διαφάνεια, αγνοήθηκαν πέντε (5) βασικές συστάσεις. Επίσης, διαπιστώσαμε πως δεν επεβλήθησαν κυρώσεις σε ορισμένους υψηλά ιστάμενους υπαλλήλους που προσπάθησαν να αποσιωποήσουν το θέμα για να προστατέψουν την αγορά κρέατος εις βάρος όμως της Δημόσιας Υγείας. Τέλος, θα έπρεπε να γίνει εσωτερικός έλεγχος για να διαπιστωθεί αν έγιναν παραλείψεις από υπαλλήλους και να αναζητηθούν ευθύνες.»*

### 5.3 Η ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ COMISSION

Η έκθεση της Comission με την ένδειξη «Εμπιστευτικό» που αποκαλύφθηκε αρχές Νοεμβρίου 1997, παραθέτει όλες τις εταιρείες που είχαν στήσει την «επιχείρηση» με τις παράνομες εξαγωγές κρέατος από το Ηνωμένο Βασίλειο σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με παραποιημένες σφραγίδες και πλαστά δικαιολογητικά

Οι εταιρείες που είχαν στήσει την κομπίνα και στις οποίες έβαλαν «λουκέτο» οι αρμόδιες διωκτικές αρχές είναι:

- ◉ **Στο Βέλγιο:**
  - ◊ Tragex – Gel
  - ◊ Berbist
  - ◊ Big – Meat
  - ◊ Diericky
  - ◊ Lefebvre in Mouscron
- ◉ **Στην Αγγλία:**
  - ◊ Heine Foods
  - ◊ Safex
- ◉ **Στη Γερμανία:**
  - ◊ H.F.I.
  - ◊ Kuhihaus Hamburg
  - ◊ Reppering

Οι βελγικές εταιρείες έστελναν το κρέας σε μια γαλλική, που έπαιζε τον «μεσολαβητή», καθώς και σε μια γερμανική εταιρεία «φάντασμα», την οποία η έκθεση δε κατονομάζει. Οι δύο αυτές εταιρείες με τη σειρά τους, άλλαζαν πάλι τις σφραγίδες στο κρέας και το διοχέτευαν στην Ευρωπαϊκή Αγορά. Με αυτό τον τρόπο γυρνώντας το κρέας από χώρα σε χώρα, το κύκλωμα κατόρθωσε να εξαφανίζει οποιαδήποτε ίχνη που θα αποδείκνυαν την αληθινή προέλευση του κρέατος από την Αγγλία.

Όπως ήταν αναμενόμενο η έκθεση αυτή της Comission, προκάλεσε δικαιολογημένο φόβο και τρόμο στους καταναλωτές, οι οποίοι τώρα περισσότερο από κάθε άλλη φορά δεν γνωρίζουν τι να κάνουν, τι να

αγοράσουν, τι να φάνε και τι είναι ακίνδυνο. Η Κυβέρνηση και οι αρμόδιοι φορείς, προσπαθούσαν να ηρεμήσουν το καταναλωτικό κοινό και να το πείσουν πως δεν διατρέχει κίνδυνο, αφού τα κρέατα που πωλούνται στην αγορά είναι μόνο ντόπια. Στις 12 Δεκεμβρίου 1997, ο Υφυπουργός Γεωργίας κ. Φωτιάδης παίρνοντας αφορμή από το σάλο που είχε ξεσπάσει με την έκθεση της Comission δηλώνει ότι: «Δεν υπάρχει φόβος για τα ελληνικά κρέατα και υποστηρίζει πως οι γεωργοί και οι κτηνοτρόφοι είναι η πιο αδικημένη τάξη».

#### **5.4 1999 ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΟΡΡΗΤΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ COMISSION ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ**

Συναγερμός είχε σημάνει στις δικητικές αρχές, μετά τις καταγγελίες για ένα ακόμα διεθνές κύκλωμα που διοχέτευε απαγορευμένο βοδινό κρέας σε όλη την Ευρώπη. Το Υπουργείο Γεωργίας άρχισε να διενεργεί ελέγχους για τον εντοπισμό μολυσμένου βοδινού, για το οποίο υπήρχαν πληροφορίες ότι είχε διοχετευθεί και καταναλωθεί στην ελληνική αγορά. Ειδικότερα:

Επτά μεγάλες εταιρείες παραγωγής και διακίνησης κρέατος που διοχέτευε το απαγορευμένο κρέας στην Ευρώπη αποκαλύφθηκαν τον Ιούλιο του 1999, μέσα από τρεις (3) απόρρητες εκθέσεις της Κοινότητας. Τα εμπιστευτικά έγγραφα – που προορίζονταν για εσωτερική χρήση – κατέγραφαν με λεπτομέρειες πως οι εταιρείες σε Βέλγιο, Δανία, Αγγλία για δύο (2) ολόκληρα χρόνια διέθεταν απαγορευμένο κρέας από τη Μεγάλη Βρετανία στη Ευρωπαϊκή αγορά.

Στην Ελλάδα, το Υπουργείο Γεωργίας όταν ενημερώθηκε για τη δράση του κυκλώματος με επείγον σήμα προς όλες τις αρμόδιες κτηνιατρικές υπηρεσίες της χώρας ενημέρωσε για του κωδικούς των ύποπτων παρτίδων που έχουν διαρρεύσει στην αγορά και προειδοποιεί:

*«Εντείνετε τους κτηνιατρικούς ελέγχους και δώστε προσοχή στην επισήμανση και ταυτοποίηση κρεάτων. Σας γνωρίζουμε ότι στο Βέλγιο, στη Γερμανία και άλλες κοινοτικές χώρες διεξάγεται εκτεταμένη έρευνα για τη διαλεύκανση υπόθεσης διαρροής κρεάτων Ηνωμένου Βασιλείου προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε περίπτωση που διαπιστώσετε την ύπαρξη παράνομου κρέατος να μας το γνωρίσετε...»*

Ταυτόχρονα, το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, είχε προβεί στη κατάσχεση 17,5 τόνων Βελγικού κατεψυγμένου βοδινού, με παραποιημένα παραστατικά και με παραλήπτη άλλη εταιρεία από αυτήν στην κατοχή της οποίας βρέθηκε η ποσότητα κρέατος. Όπως αναφέρθηκε σε επίσημο έγγραφο της Νομαρχίας Πειραιά, παρατηρήθηκε «έλλειψη σήμανσης καταλληλότητας, ύπαρξη σφραγίδων διαφορετικών από εκείνες που εμφανίζονται στα συνοδευτικά κτηνιατρικά έγγραφα, αδυναμία ταυτοποίησης κρεάτων λόγω ασυμφωνίας εξωτερικής και εσωτερικής σήμανσης καταλληλότητας».

Το Υπουργείο Γεωργίας, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, αφότου αποκαλύφθηκε η κομπίνα έστειλε σήμα να γίνουν έλεγχοι. Όμως όσοι είχαν εισάγει αυτά τα κρέατα είχαν ευκαιρία να τα μεταποιήσουν σε άλλα προϊόντα π.χ. μπιφτέκια, αλλαντικά «σβήνοντας έτσι τα ίχνη τους. Όπως παραδέχθηκε ο Πρόεδρος της Πανελληνίας Ένωσης Κτηνιάτρων του Υπουργείου Γεωργίας: «Είναι γεγονός ότι οι στόχοι του ελέγχου δεν επιτεύχθηκαν 100%» και επιπλέον δήλωνε: «Μεγάλο πρόβλημα είναι ότι δεν γίνονται έλεγχοι τα απογεύματα και τα Σαββατοκύριακα που ξεφορτώνονται μεγάλες παρτίδες κρεάτων, γιατί το Υπουργείο δεν καταβάλλει τις υπερωρίες. Δεν είναι δυνατόν ένα τόσο μεγάλο και σημαντικό πρόβλημα υγείας να εναπόκειται μόνο στην εθελοντική προσφορά των κτηνιάτρων».



**Χιλιάδες τόνοι  
μολυσμένου βοδινού  
κρέατος  
μεταποιήθηκαν σε  
λουκάνικα, μπιφτέκια  
κ.λ.π. από  
ασυνείδητους  
εμπόρους.**

Η Ελλάδα το 1999 ήταν στην δίνη του κυκλώνα αφού εκείνη τη χρονιά είχε εισάγει το 75% της κατανάλωσης βοείου κρέατος και μάλιστα, ως επί το πλείστον από γερμανικές, γαλλικές και βελγικές εταιρείες, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας. Αξιοσημείωτη ήταν η δήλωση του καθηγητή της Ζωικής Παραγωγής, κτηνιάτρου κ. Αληφακιώτη ότι: «Χωρίς να θέλω να τρομοκρατήσω τον Έλληνα καταναλωτή, φοβάμαι μήπως έμποροι από ασυνείδησία ή άγνοια φέρνουν βρετανικά κρέατα στη χώρα μας. Γι' αυτό πρέπει να ενταχθούν οι έλεγχοι και ο καταναλωτής να προτιμάει το ντόπιο κρέας».

## 5.5 ΚΡΟΥΣΜΑ «ΤΡΕΛΗΣ ΑΓΕΛΑΔΑΣ» ΕΝΤΟΠΙΖΕΤΑΙ ΣΤΟ ΚΙΛΚΙΣ ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ ΤΟΥ 2001

Τη χρονιά του 2000 η κατάσταση στη χώρα μας όσον αφορά τη νόσο των «τρελών αγελάδων», ήταν λίγο πιο καθησυχαστική. Όχι ότι δεν υπήρχε φόβος από την πλευρά των καταναλωτών, αλλά κάπου ο θόρυβος για το συγκεκριμένο θέμα είχε κοπάσει.

Όσπου αρχές Ιουλίου του 2001, εντοπίστηκε μια αγελάδα σε κτηνοτροφική μονάδα στο Κιλκίς, η οποία έπασχε από τη νόσο της **Σ.Ε.Β.** Αμέσως το θρίλερ της γνωστής υπόθεσης «ξαναξύπνησε». Ο τρόμος στα πρόσωπα των καταναλωτών εμφανίστηκε και πάλι.

Το Υπουργείο Γεωργίας, υποστήριξε πως πρόκειται για ένα άλυτο μυστήριο καθώς αναζητούσαν τον τόπο προέλευσης του ζώου αλλά και τον τρόπο που μολύνθηκε από τη **«Σπογγώδη Εγκεφαλοπάθεια»**. Μόλις το ζώο εντοπίστηκε, αμέσως τέθηκε σε επιτήρηση και αποφασίστηκε η σφαγή του, ώστε να μελετηθεί προσεχτικά από τους ειδικούς. Μάλιστα παρθήκανε όργανα του ζώου, τα οποία εξετάστηκαν λεπτομερώς και τα οποία υπέδειξαν την ασθένεια της **Σ.Ε.Β.**

Τόσο ο Υπουργός Γεωργίας κ. Ανωμερίτης, όσο και ο Υφυπουργός κ. Χατζημιχάλης, δεν μπόρεσαν να αναιρέσουν την πραγματικότητα, αφού τα αποτελέσματα από την εξέταση έγιναν γνωστά. Το μόνο που έγινε από την πλευρά τους ήταν να διατάξουν τη σφαγή ολόκληρου του κοπαδιού στο οποίο ανήκε η μολυσμένη αγελάδα.

*«Το κρούσμα με την αγελάδα από το Κιλκίς, ήταν το πρώτο κρούσμα και μάλιστα το πρώτο αποδεδειγμένο μέχρι σήμερα κρούσμα στη χώρα μας»*, όπως δήλωσε ο κ. Ανωμερίτης και ο οποίος επέμεινε πως επρόκειτο για μεμονωμένο περιστατικό. Πάντως αυτό το οποίο έκανε ιδιαίτερη εντύπωση, ήταν ότι κανείς δεν είχε επίσημα έγγραφο για το πώς το συγκεκριμένο ζώο βρέθηκε στη μονάδα του Κιλκίς.

Τον ίδιο μήνα, κάνει την εμφάνιση ακόμα ένα νέο κρούσμα. Η «τρελή Μπουμπού» από τον Έβρο, το νέο ζώο που θεωρήθηκε ύποπτο για **«Σπογγώδη Εγκεφαλοπάθεια»** και δημιούργησε πάλι κόντρες και φόβους στη χώρα μας. Το νέο κρούσμα, ήταν πέντε (5) ετών και είχε εισαχθεί από την

Ολλανδία και συγκεκριμένα από μονάδα στην οποία νοσούσαν όλα τα ζώα από το 1998. Το συγκεκριμένο ζώο εισήχθη στην Ελλάδα την ίδια χρονιά (1998). Με επείγον σήμα τους οι Ολλανδικές Αρχές ενημέρωσαν το Υπουργείο Γεωργίας για το ζώο, το οποίο αρχικά εκτρεφόταν σε μονάδα στη Καβάλα και στη συνέχεια πουλήθηκε στον Έβρο. Το ζώο, μόλις γνωστοποιήθηκε η κατάσταση του, εντοπίστηκε και κατευθείαν τέθηκε υπό επιτήρηση. Ύστερα από σωρεία συζητήσεων ανάμεσα σε κτηνιάτρους, Υγειονομικούς φορείς αλλά και αρμοδίους του Υπουργείου Γεωργίας, η «Μπουμπού» αποφασίστηκε να σφαχτεί ώστε να ληφθούν δείγματα της και να σταλούν προς εξέταση για να διαπιστωθεί αν πράγματι το ζώο είχε προσβληθεί από τη νόσο.

Σε δηλώσεις του ο Υπουργός Γεωργίας κ. Γιώργος Ανωμερίτης προσπάθησε να φανεί καθησυχαστικός, τονίζοντας ότι δεν πρόκειται για νέο κρούσμα καθώς, όπως είπε, δεν έχει αποδειχθεί ακόμα. Τέλος, σε ότι αφορά την κατανάλωση γάλακτος ο κ. Υπουργός τόνισε ότι μέχρι στιγμής δεν έχει αποδειχτεί κανένας συσχετισμός της κατανάλωσης γάλακτος με τη νόσο των «τρελών αγελάδων», διευκρινίζοντας ωστόσο ότι οι υποψίες για το γάλα είναι μια υπόθεση που παραμένει ανοικτή και διερευνάται.

Όσον αφορά τις εξετάσεις που έγιναν στο συγκεκριμένο ζώο, αποδείχθηκαν αρνητικές, ύστερα από εργαστηριακό έλεγχο δείγματος του εγκεφάλου και του προμήκη που εστάλη για κατεπείγουσα εξέταση στο Εθνικό Εργαστήριο Αναφοράς Ανοσολογικών Εξετάσεων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τα αποτελέσματα των ιστολογικών εξετάσεων που διενεργήθηκαν με την μέθοδο των rapid – tests ήταν αρνητικά και δεν προέκυψε ότι το ζώο έπασχε από τη Σ.Ε.Β., όπως αρχικά είχε θεωρηθεί. Όπως ήταν φυσικό, με ιδιαίτερη ανακούφιση η ηγεσία του Υπουργείου Γεωργίας αλλά και το καταναλωτικό κοινό δέχτηκαν τα αποτελέσματα.

Παρά το γεγονός ότι το ζώο δεν είχε προσβληθεί από τη νόσο και τις προσπάθειες των αρμόδιων του Υπουργείου Γεωργίας να καθησυχάσουν το καταναλωτικό κοινό, το σύνολο των κτηνιάτρων του Έβρου δε φάνηκε να καθησυχάζει. Από τη πλευρά του, ο Διευθυντής της Κτηνιατρικής Έβρου υποστήριζε ότι: «Αρχικά έγιναν έλεγχοι σε 54 μεγάλα ζώα του συγκεκριμένου κτηνοτρόφου όπου βρέθηκε το άτυχο ζώο και θανατώθηκε, αλλά οι έλεγχοι θα επεκταθούν και σε άλλες κτηνοτροφικές μονάδες», ενώ τόνιζε πως: «Ήδη



έχουμε ενημερώσει όλου τους κτηνοτρόφους να συνεργαστούν μαζί μας, σε όποια μέτρα και υλοποιήσουμε».



**Αρνητικά ήταν τα τεστ για τη νόσο της Σ.Ε.Β. που έγιναν για την ύποπτη αγελάδα στον Έβρο.**

Παράλληλα, ο Υπουργός Γεωργίας κ. Ανωμερίτης σε συνεχείς δηλώσεις του τον Ιούλιο του 2001, επεσήμανε ότι θα συνεχιστούν και μάλιστα θα εντατικοποιηθούν οι έλεγχοι στα ζώα άνω των 30 μηνών, ενώ διαβεβαίωσε ότι οι καταναλωτές μπορούν άφοβα να καταναλώνουν κρέας, αρκεί να αποφεύγουν τα υλικά υψηλού κινδύνου όπως εντόσθια, κεφαλάκι, σπονδυλική στήλη. Μάλιστα, υπενθύμισε ότι τα μέτρα τα οποία είχαν ληφθεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης συνεχίζουν να ισχύουν, ενώ οι κτηνιατρικές αρχές της χώρας μας θα βρίσκονται σε επαγρύπνηση. Επιπλέον ανέκυψε και το σημαντικό ερώτημα, αν μεταδίδεται η ασθένεια από το ζώο στο γάλα του. Ο Υπουργός, επικαλούμενος πρόσφατη έκθεση της Comission (15 – 3 – 2001, για προστασία από τη Σ.Ε.Β.) απάντησε: «Δεν αποδεικνύεται η επικινδυνότητα μετάδοσης της νόσου από το ζώο στο γάλα» τονίζοντας ότι μέχρι τώρα έρευνες σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν υποδηλώνουν τέτοιο ενδεχόμενο.

Αναφερόμενος στο θέμα «Μπουμπού», ο κ. Ανωμερίτης παραχώρησε συνέντευξη τύπου στις 12 Αυγούστου 2001 και υποστήριζε τα εξής:

« Ο κόσμος ανησύχησε για άλλη μια φορά άδικα. Τα αποτελέσματα των εξετάσεων έδειξαν ότι το ζώο δεν έπασχε από Σ.Ε.Β. Παρ' όλα αυτά εμείς θα συνεχίσουμε τους ελέγχους μας σε όλες τις κτηνοτροφικές μονάδες της χώρας», ενώ για το κρούσμα που εμφανίστηκε στο Κιλκίς δήλωσε ότι: «Μόλις πρωτοεμφανίστηκε το κρούσμα ολόκληρη η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Γεωργίας είχε χαρακτηρίσει το περιστατικό μεμονωμένο, χωρίς όμως να αποκλείσει το ενδεχόμενο άλλων κρουσμάτων αφού τίποτα δεν αποκλείεται».

Παράλληλα, σύμφωνα με τον αρμόδιο Υφυπουργό κ. Φώτη Χατζημιχάλη στους 70000 ελέγχους σε ζώα που εισήχθησαν στη χώρα μας και έχουν γίνει

μέχρι σήμερα, δεν έχει βρεθεί κανένα θετικό εκτός του πρώτου και μοναδικού κρούσματος που εμφανίστηκε στο Κιλκίς.

## 5.6 ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

Κατά τη διάρκεια που εκδηλώθηκε η **BSE** στα βοειδή, τα διάφορα κράτη εκτροφής – παραγωγής βοδινού κρέατος άρχισαν να διαβλέπουν την απειλή<sup>1</sup> και τον κίνδυνο που έρχεται. Οι Υγειονομικές Υπηρεσίες των κρατών κινητοποιήθηκαν, ενώ η απαίτηση ελέγχου και έρευνας ήταν επιτακτική ανάγκη. Άρχισε σιγά – σιγά η επιβολή μέτρων εκ μέρους όλων των αρμοδίων αρχών της Ενωμένης Ευρώπης για εντοπισμό και θεραπεία της νόσου, από την βάση της παραγωγής μέχρι την κατανάλωση.

Κτηνιατρικές Αρχές και Υπηρεσίες Υγιεινής άρχισαν να επιβάλουν ελέγχους και περιορισμούς. Οι επιφυλάξεις όμως που κατά καιρούς διατύπωσε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, έθεταν υπό αμφισβήτηση τη μετάδοση της **Σ.Ε.Β.** στον ανθρώπινο εγκέφαλο. Η κοινή γνώμη, όλο το καταναλωτικό κοινό, ένωθε φόβο και τρόμο για κάθε τι ανεπιθύμητο που θα προέκυπτε από την χρήση κρέατος. Κατόπιν αυτών, έχει πλέον σημαίνει συναγερμός στις Υπηρεσίες Υγιεινής κάθε κράτους, ως επίσης και στη χώρα μας. Άρχισαν οι περιορισμοί ως προς την αγορά βοδινού κρέατος και ο λαός πλέον στρέφεται σε υψηλό ποσοστό στη χρήση εγχώριου κρέατος ή σε άλλου είδους κρέατα. Η κατάσταση τίθεται επικίνδυνη και σοβαρή, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη ως ασθένεια ανεξέλεγκτη και θανατηφόρα.

Το μεγάλο ζήτημα ήταν η λήψη μέτρων και αποφάσεων για την καταστολή του φαινομένου και εντοπισμό από τις Αρχές Ελέγχου, όλων των κυκλωμάτων που διοχετεύουν στην αγορά μολυσμένο κρέας. Στη χώρα μας, έχουν ενταθεί οι κτηνιατρικοί έλεγχοι για εντοπισμό παράνομων εισαγωγών και επισήμανσης της ταυτότητας του κρέατος. Ήδη από την αρχή του 2000 στη χώρα μας, εφαρμόζεται το σύστημα των *rapid – tests* για την ανίχνευση της νόσου των «τρελών αγελάδων» σε άνω των 30 μηνών βοειδή. Το Υπουργείο Γεωργίας έχει προχωρήσει σε ρυθμίσεις προκειμένου να προστατευτούν οι καταναλωτές, αλλά και να ανακουφιστεί η αγορά.

Το Σ.Δ.Ο.Ε. προσπαθεί να εντοπίσει μεγάλα οικονομικά κυκλώματα που εμπορεύονται απαγορευμένο κρέας από την Ευρώπη και αυτό γιατί έχει αναφερθεί από καλά ενημερωμένες πηγές της χώρας μας, ότι αρκετές ποσότητες διέρρευσαν στην αγορά υπό τη μορφή τμημάτων βοδινού κρέατος ή μεταποιήθηκαν σε άλλα παράγωγα αυτών όπως λουκάνικο, μπιφτέκια κλπ.

Γεγονός όμως είναι ότι έχουμε σημαντική πρόοδο στους ελέγχους από όλες τις αρμόδιες αρχές της Ελλάδας. Αυτό είναι στοιχείο εφησυχασμού για το καταναλωτικό κοινό, δημιουργώντας έτσι ένα κλίμα εμπιστοσύνης και βεβαιότητας. Αξίζει να αναφερθεί ότι Υπηρεσίες Υγιεινής κατέγραψαν σε ετήσια βάση αρκετές περιπτώσεις που κατασχέθηκαν χιλιάδες τόνοι μολυσμένου κρέατος, πριν εισαχθούν στην Ελληνική Αγορά, συμβάλλοντας έτσι στην προστασία των Ελλήνων καταναλωτών.

Οι αρμόδιες Διοικητικές Αρχές πρέπει να εντείνουν τους ελέγχους σε κάθε σημείο εμπορικής διακίνησης κρέατος εισαγωγής. Να χρησιμοποιούν πλήρως όλο το τεχνολογικό εξοπλισμό και το προσωπικό που διαθέτουν, ώστε με γνώση και εμπειρία να αποτρέπουν τα σχέδια των ασυνείδητων εμπόρων, που μόνο φόβο και τρόμο επιφέρουν στον Έλληνα αγοραστή. Αφηνόμαστε λοιπόν, στα χέρια των κτηνιατρικών υγειονομικών και όλων των ειδικών της χώρας μας, για τη προστασία μας από την **«Σπογγώδη Εγκεφαλοπάθεια»** των βοειδών. Οι ειδικοί οφείλουν να λάβουν τα αυστηρότερα και σοβαρότερα μέτρα που είναι δυνατόν. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι ο έλεγχος του προϊόντος που καταναλώνουμε σε όλη την αλυσίδα παραγωγής του είναι πρακτικά αδύνατος και από τις καλύτερες κρατικές Υπηρεσίες.

Ένα βασικό στοιχείο που πρέπει να έχουμε υπόψη μας είναι πως η νόσος των «τρελών αγελάδων» δεν μπορεί να διαγνωστεί σε ζωντανά ζώα, αλλά μόνο σε νεκρά και μάλιστα στη νεκροψία. Εκτός τούτου, όσο φιλότιμοι και εργατικοί και αν είναι οι κτηνίατροι, είναι αδύνατον να ελεγχθούν τα χιλιάδες ζώα αφού οι συνθήκες διατροφής τους δεν είναι παντού όμοιες. Υπάρχουν ζώα ελευθέρως βοσκής, υπάρχουν οικογένειες που συντηρούν ένα ή δύο ζώα μακριά από κτηνίατρος και φυσικά υπάρχει και το χαμηλό κόστος των κρεαταλεύρων που είναι πάντα ελκυστικά για τον κτηνοτρόφο: μπορεί ο κτηνίατρος να ελέγξει τις ζωτροφές και να τις βρει σύμφωνα με τις προδιαγραφές υγιεινής και όταν ο κτηνίατρος αποχωρήσει, ο κτηνοτρόφος να δώσει άλλες φθηνότερες μη εγκεκριμένες τροφές.

Όλα αυτά δεν σημαίνουν πως είμαστε αβοήθητοι ή δεν μπορούμε ως καταναλωτές να προστατευτούμε. Ο καταναλωτής είναι ισχυρός, αλλά πολλές φορές δεν συνειδητοποιεί τη δύναμη του. Ως εκ τούτου, ο Έλληνας καταναλωτής πρέπει να προσφέρει και ο ίδιος τη βοήθεια του στους υπεύθυνους των αρμόδιων Υπουργείων, αναφέροντας και καταγγέλλοντας κάθε περιστατικό για το οποίο υπάρχει υπόνοια διάθεσης και ποιοτικής κατάστασης του προϊόντος. Η προτίμηση του και η στροφή στα ελληνικά προϊόντα είναι δικαιολογημένη και επιβεβλημένη, για όλα αυτά που λέγονται και αναγράφονται κατά καιρούς στα Μ.Μ.Ε.

Μετά το σάλο λοιπόν, που έχει ξεσπάσει με την **BSE** δικαίως ο κόσμος ανησυχεί. Πρέπει όμως να επικρατεί ψυχραιμία και όχι πανικός. Να προτιμούμε κάθε εγχώριο προϊόν, να γνωρίζουμε τους κανόνες υγιεινής κάθε προϊόντος και να ξεχωρίζουμε την ποιότητα και την καλή κατάσταση του. Να διακρίνουμε τις ταυτότητες ελέγχου και τις ετικέτες προέλευσης για εισαγόμενα προϊόντα και σε τελική ανάλυση να συνεργαζόμαστε με όλες εκείνες τις υπηρεσίες του κράτους, που καθημερινά ασκούν ελέγχους για την πάταξη του οικονομικού εγκλήματος και παράνομης εισαγωγής επιβλαβών ουσιών για τον άνθρωπο.

Ως εκ τούτου λοιπόν, μετά από λεπτομερή μελέτη αυτού του κεφαλαίου εύλογα συμπεραίνουμε ότι από το 1987 ως και τις μέρες μας η εισαγωγή βοδινού κρέατος από την Μεγάλη Βρετανία είναι μια «φρική» πραγματικότητα. Και την ονομάσουμε «φρική», γιατί ενώ οι επίσημοι φορείς γνωρίζουν ότι τα Βρετανικά κρέατα είναι επικίνδυνα και βλαβερά για τη Δημόσια Υγεία, παρ' όλα αυτά εισάγονται με ψεύτικα πιστοποιητικά και αποδείξεις, αδιαφορώντας για την ανθρώπινη ζωή. Εισήχθησαν, εισάγονται και θα συνεχίζουν να εισάγονται, ενώ την ίδια στιγμή κάποιοι θα κάνουν τα «στραβά μάτια» με σκοπό να περάσουν τα κρέατα αυτά χωρίς έλεγχο στην Ελληνική Αγορά.

Οι απάτες που πραγματοποιούνται στο θέμα της **Σ.Ε.Β.** και των εισαγωγών, έχουν πάρει τεράστιες διαστάσεις. Δεν μιλάμε για φανταστικά γεγονότα αλλά για πραγματικές διαστάσεις που συνέβησαν στη χώρα μας, όλο αυτό το διάστημα που σύσσωμοι οι εκπρόσωποι της Κυβέρνησης υποστήριζαν «φάτε άφοβα». Εμείς, αναφέραμε λίγα από τα περιστατικά που αποδεικνύουν ότι το παράνομο βοδινό κρέας εντοπίστηκε και κατασχέθηκε στην Ελληνική Αγορά. Φυσικά υπάρχουν ακόμα περισσότερα, αλλά αυτά διασώθηκαν μέσα από τα αρχεία των επίσημων αξιόπιστων ελληνικών εφημερίδων, ενώ κάποια

άλλα μπορεί να «καλύφθηκαν», να αποσιωπήθηκαν και ποτέ να μη βγήκαν στο φως της δημοσιότητας.

Συνεχίζοντας τη πτυχιακή μας εργασία, θα αναφέρουμε στατιστικά στοιχεία τα οποία αντλήσαμε από τον έντυπο τύπο του Δήμου Πατρέων και δείχνουν την πορεία της καταναλωτικής αγοράς, σε σχέση με το υπάρχον πρόβλημα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6<sup>ο</sup>

### ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΝΟΣΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ

#### 6.1 ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΚΡΕΑΤΩΝ – ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ – ΨΑΡΙΩΝ

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα που απασχολεί τον άνθρωπο της εποχής μας είναι η εξασφάλιση τροφίμων πλούσιων σε πρωτεΐνες ζωικής προέλευσης, γιατί αυτές οι πρωτεΐνες είναι από άποψη φυσιολογίας πλήρεις, δηλαδή είναι σε θέση να αναπληρώσουν τη ζώσα ύλη που καθημερινά φθείρεται για τις διάφορες εκδηλώσεις της ζωής. Μεταξύ των τροφίμων είναι και το κρέας, που αποτελεί τη βάση διατροφής του ανθρώπου και η χρήση του παίζει σημαντικό ρόλο στη καταναλωτική ζωή του ατόμου. Τα είδη κρέατος ποικίλουν. Δυστυχώς όμως έτσι όπως έχει διαμορφωθεί η κατάσταση, το κρέας και ειδικά το μοσχαρίσιο κρέας είναι το υπ' αριθμόν ένα επικίνδυνο στοιχείο στη διατροφή του ατόμου, αφού πλήττεται από πολλές ασθένειες, ανάμεσα τους και η ασθένεια της **Σ.ΕΒ.**

Είναι αποδεκτό από τον καθένα, το μέγεθος της ολέθριας καταστροφής που έχει προκληθεί σε άνθρωπο και ζώα από την εμφάνιση της νόσου των «τρελών αγελάδων». Εκτός των ανθρώπων και ζώων, η νόσος επηρέασε – επηρεάζει και θα επηρεάζει τις οικονομίες όλων των χωρών που σχετίζονται με αγοροπωλησίες των σχετικών κρεάτων. Αυτό βέβαια ισχύει και για την οικονομία του τόπου μας, η οποία δέχεται κάποια κρίση εξαιτίας αυτού του φαινομένου.

Σχετική έρευνα και ανάλυση πραγματοποιήθηκε σ' ένα δείγμα καταναλωτών κρέατος της περιοχής Πατρών, που σαφώς φοβισμένοι

απαντούσαν στις ακόλουθες ερωτήσεις\*. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, η έρευνα πήρε τη κάτωθι μορφή:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Όσον αφορά το κρέας, αλλάξατε τρόπο διατροφής;	65%	35%
Εξαιτίας της BSE;	96%	4%
Σταματήσατε να τρώτε κρέας;	51%	49%
Ελαττώσατε τη κατανάλωση κρέατος;	58%	42%
Πιστεύετε ότι η BSE μεταδίδεται στον άνθρωπο;	90%	10%
Έχετε στραφεί στα υποκατάστατα του μοσχαρίσιου κρέατος ;	83%	17%

Παρόμοια έρευνα έλαβε χώρα σ' ένα μεγάλο αριθμό κρεοπωλών, επιβεβαιώνοντας περίπου τις ίδιες απόψεις των καταναλωτών. Οι κατάλληλα διαμορφωμένες ερωτήσεις, έδωσαν τις ακόλουθες διαπιστώσεις:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Τα κρέατα πώλησης είναι ντόπια;	85%	15%
Τα κρέατα πώλησης είναι εισαγωγής;	20%	80%
Τα υποκατάστατα κρέατος αύξησαν τη ζήτηση τους;	95%	5%

Ποια η τιμή τους; Αναφέρετε συγκεκριμένα;

ΕΙΔΟΣ ΚΡΕΑΤΟΣ	Από δρχ/κιλό	Σε δρχ/κιλό
Κουνέλια	1800	2500
Κοτόπουλα	740	840
Αρνί	2300	2600
χοιρινό	1300	1700

Περιοχές εγχώριων κρεάτων: Ιωάννινα, Αιτωλοακαρνανία, Θεσσαλία, Κρήτη

Χώρες εισαγωγής: Ισπανία, Νέα Ζηλανδία, Ολλανδία, Ισλανδία, Κίνα, Αφρική

\*Πηγή: Εφημερίδα «Πελοπόννησος». Μάιος του 2001

Ποια η τιμή του εγχώριου μοσχαρίσιου κρέατος;

Έχει αυξηθεί; Από 2300 δρχ/κιλό,  
σε 2600 δρχ/κιλό

Το εισόδημα των κρεοπωλών μειώθηκε; ΝΑΙ

Αναφέρετε νούμερα ετησίως: Από 35.000.000 δρχ., σε 28.000.000 δρχ.

Θεωρήθηκε σκόπιμο να ερευνηθεί και η κατάσταση που επικρατεί σε ψαράδικα και λαχανοπωλεία, για να δούμε ποια είναι η αντίδραση του καταναλωτή σε αυτούς τους τομείς διατροφής. Έτσι έχουμε:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Αυξήθηκε η ζήτηση λαχανικών;	60%	40%
Αυξήθηκε η ζήτηση ψαριών;	75%	25%

	Από	Σε
Πόσο αυξήθηκε η τιμή των λαχανικών;	10%	30%
Πόσο αυξήθηκε η τιμή των ψαριών;	20%	40%

Αυξήθηκαν τα εισοδήματα των λαχανοπωλών και ιχθυοπωλών; ΝΑΙ

Αναφέρετε νούμερα ετησίως: Από 35.000.000 δρχ., σε 47.000.000 δρχ.

## 6.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Βλέπουμε λοιπόν, πως διαμορφώνεται το κλίμα στην αγορά, από έρευνα και μελέτη ορισμένων στοιχείων σχετικά με τη κατανάλωση του κρέατος ή άλλων υποκατάστατων αγαθών.

Φαίνεται πως ο προβληματισμός των Ελλήνων πολιτών για εξεύρεση τρόπων υγιεινής διατροφής έχει αλλάξει σε μεγάλο βαθμό, αφού έχουν αλλάξει αισθητά τον τρόπο διατροφής τους και ιδιαίτερα στη διάθεση του εισαγόμενου μοσχαρίσιου κρέατος. Το σύνδρομο των «τρελών αγελάδων», διοξίνης και σαλμονέλας σε κοτόπουλα, αφρώδους πυρετού σε πρόβατα, έχουν

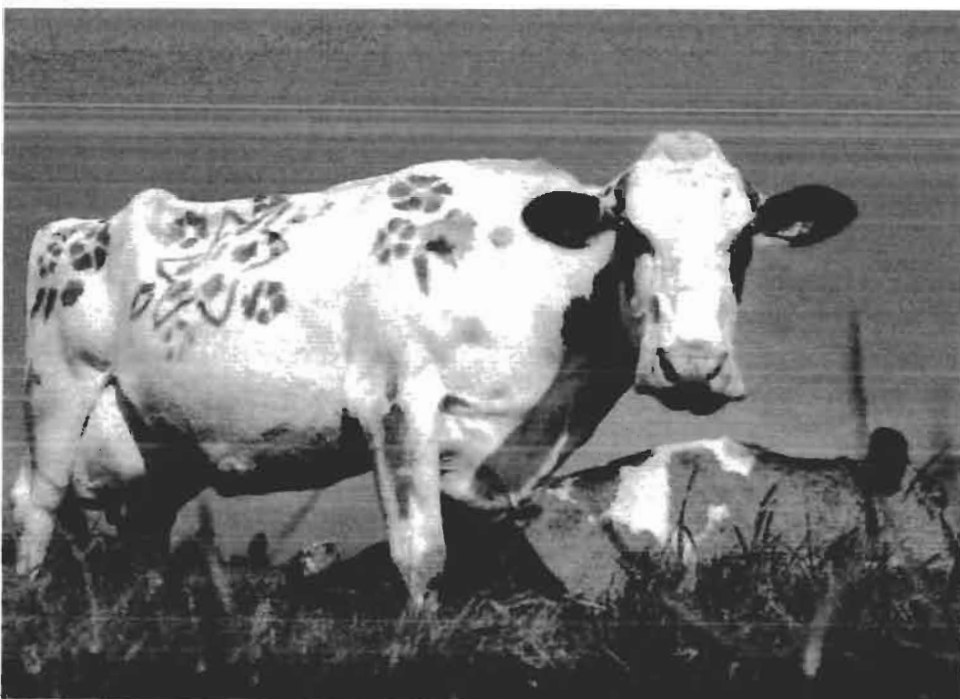


επιφέρει μια πλήρη μεταστροφή του καταναλωτικού κοινού στη διατροφή του και αλλαγή στο είδος προτίμησης τροφών.

Κατ' αυτόν τον τρόπο λοιπόν εξηγείται η πολύ μεγάλη αποστροφή του κοινού στο κρέας εισαγωγής. Προτιμούνται τα ντόπια κρέατα από το 85% των καταναλωτών και μόνο το 15% εμπιστεύεται τα είδη κρέατος από άλλες χώρες.

Μεγάλος αριθμός πληθυσμού προτιμάει υποκατάστατα του μοσχαρίσιου π.χ. κουνέλια, αρνί κ.α. (95%), ενώ μόνο το 5% δεν προείται από το σάλιο και συνεχίζει να αγοράζει μοσχάρι. Φαίνεται ότι η ζήτηση των υποκατάστατων έχει αυξηθεί και κατόπιν τούτου, είναι προφανές και δίδεται εξήγηση στη περίπτωση της ανόδου των τιμών των υποκατάστατων αυτών κρεάτων, όλα φυσικά εγχώριας προέλευσης. Η άνοδος αυτή είναι επιβεβλημένη και χαρακτηρίζεται πλην των άλλων και εκμετάλλευση του αγοραστή.

Συγχρόνως έχει επέλθει και μείωση της κατανάλωσης κρέατος γενικώς, με προτίμηση τώρα του καταναλωτικού κοινού σε φυτικά προϊόντα (Φυτική Παραγωγή). Οι καταναλωτές στρέφονται σε φυτικά προϊόντα (60%) π.χ. αρακάς, μπάμιες, φασόλια, εμπιστευόμενοι έτσι τους αγρότες για τους «ακίνδυνους» τρόπους παραγωγής των προϊόντων τους, νοιώθοντας περισσότερη ασφάλεια στη διατροφή τους αλλά κυρίως στη διατροφή των παιδιών τους.



Αν και περίεργα  
βαμμένη, η  
αγελάδα της  
φωτογραφίας δεν  
είναι τρελή. Η  
«τρέλα» όμως  
έχει φωλιάσει στα  
μυαλά των  
Ελλήνων  
καταναλωτών,  
μετά τον εφιάλτη  
που έχει ξεσπάσει  
με την Σ.Ε.Β.

Ταυτόχρονα, εκτός από τα υποκατάστατα και τα φυτικά προϊόντα, μεγάλη μεταστροφή βλέπουμε στη κατανάλωση ψαριών. Επόμενο δε ήταν και η αύξηση της τιμής τους όπως φαίνεται από την έρευνα. Αυτό είναι ευνόητο αφού τα ψάρια όπως και τα λαχανικά έχουν μεγάλη ζήτηση από τους καταναλωτές και είναι τώρα ευκαιρία για τους πωλητές αυτών των αγαθών να αυξήσουν τα έσοδα τους. Οι καταναλωτές σαφώς και «αγνοούν» το μέγεθος της τιμής που καλούνται να πληρώσουν κάθε φορά, γιατί αυτό που υπερισχύει είναι η προστασία της ζωής τους.

Επίσης, ο περιορισμός στην προτίμηση και κατανάλωση εισαγόμενου κρέατος, οφείλεται στο ότι το κρέας που έχει μολυνθεί, αν καταναλωθεί τότε η νόσος εύκολα μεταδίδεται στο νευρικό σύστημα και στον εγκέφαλο του ανθρώπου. Τούτο υποστηρίζει μεγάλο ποσοστό ανθρώπων, περίπου το 90% και βεβαίως αυτή η ανησυχία αναγνωρίζεται από το σύνολο του Οργανισμού Ελέγχου και Υγειονομικών Υπηρεσιών. Γι' αυτό άλλωστε πολλοί είναι αυτοί που έχουν ελαττώσει τη διατροφή κρέατος δηλαδή 58%, δείχνοντας έτσι το άγχος για τη ζωή τους και έχουν καταφύγει σε άλλα είδη διατροφής.

Τέλος, από την έρευνα βλέπουμε ότι τα εισοδήματα των κρεοπωλών έχουν μειωθεί σημαντικά, ενώ αντίθετα οι πωλητές λαχανικών και ψαριών αύξησαν τα ετήσια έσοδα τους, ως απόρροια της αυξημένης ζήτησης των αγαθών τους, της αύξησης των τιμών τους και της ραγδαίας αύξησης της προσφερόμενης ποσότητας τους.

Έτσι λοιπόν, απεικονίζεται η έρευνα που διεξήχθη στην πόλη μας και αποδεικνύει την συμπεριφορά των καταναλωτών αλλά και το μέγεθος των μεταβολών που επήλθαν στην αγορά. Προχωρώντας τη ροή των κεφαλαίων μας, θα συνεχίσουμε με τις επιπτώσεις της νόσου των «τρελών αγελάδων» στον άνθρωπο, οι οποίες «μαρτυρούν» πως η νόσος μπορεί να αποβεί θανατηφόρα.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7<sup>ο</sup>

### ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Όσον αφορά τον κίνδυνο έκθεσης του ανθρώπου στη νόσο, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η κατά πολύ σημαντικότερη αιτία έκθεσης είναι η άμεση κατανάλωση. Γι' αυτό άλλωστε η Γερμανία από το 1987, είχε ζητήσει από τη Κοινότητα να απαγορεύσει όχι μόνο τις εξαγωγές βρετανικών αγελάδων, αλλά και τη χρήση ορισμένων οργάνων των βοειδών π.χ. κεντρικό νευρικό σύστημα, έντερα κατά τη βιομηχανική παραγωγή βρεφικών και παιδικών τροφών, φαρμάκων και καλλυντικών.

Παρ' όλο που η έμμεση κατανάλωση δεν πρέπει να αγνοηθεί, σε πρώτη φάση πρόκειται να εκτιμηθεί η έκθεση του ανθρώπου στη **Σ.Ε.Β.** από την άμεση κατανάλωση βοείου κρέατος και προϊόντων βοειδών. Ωστόσο, είναι πολύ δύσκολο ή και χρονοβόρο να συγκεντρωθούν δεδομένα σχετικά με τα πρότυπα διατροφής. Ότι όμως και αν υποστηρίζουν οι ειδικοί επιστήμονες, τα παρακάτω περιστατικά αιτιολογούν ότι η **Σ.Ε.Β.** μεταδίδεται πράγματι στον άνθρωπο. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ακόλουθα περιστατικά αναφέρονται κατά χρονολογική σειρά, ώστε να συνειδητοποιηθεί ότι η **Σ.Ε.Β.** μας ακολουθεί πάντα και είναι πάντα γύρω μας σε κάθε χρονική στιγμή.

Σάλος είχε προκληθεί στις 26 – 5 – 1996 από το θάνατο άτυχου μαθητή από τα Χανάκια Πύργου, από τη νόσο των «τρελών αγελάδων». Σύμφωνα με την εφημερίδα «Καθημερινή», δημοσιεύτηκε το εξής άρθρο: *«Μέσα σ' ένα μήνα έσβησε ο άτυχος μαθητής από τα Χανάκια του Πύργου της Ηλείας. Μια πρώτη αδιαθεσία με πυρετό και ύστερα από λίγες μέρες ο 18χρονος κατέρρευσε».*

Μετά τη δημοσίευση του άρθρου γιατροί και πολιτικοί προσπαθούσαν να καθησυχάσουν το καταναλωτικό κοινό. Ο τότε καθηγητής Νευρολογίας του Νοσοκομείου Ρίου δήλωσε πως: *«Σε καμία περίπτωση οι κάτοικοι δεν πρέπει να*

ανησυχούν γιατί δεν έχουμε αποδείξεις αλλά ενδείξεις», ενώ τόνισε ότι: «Κατά το παρελθόν και τότε που η νόσος δεν ήταν γνωστή στο ευρύ κοινό, υπήρχαν ετησίως 10 περίπου κρούσματα του συνδρόμου Creutzfeldt – Jacob σ' όλη την Ελλάδα μερικά από τα οποία είχαν εμφανιστεί και στο νοσοκομείο του Ρίου».

Μεγάλη εντύπωση και ταυτόχρονα ανησυχία προκάλεσε το γεγονός πως στα Χανάκια του Πύργου, απ' όπου κατάγονταν ο 18χρονος, υπήρχε σφαγείο. Όπως μάλιστα είχε τότε επισημάνει ο κ. Αλιφακιώτης, καθηγητής Κτηνιατρικής του τμήματος Ζωικής Παραγωγής του Α.Π.Θ.: «Η Πελοπόννησος δεν παράγει βοδινό και έτσι αναγκάζεται να εισάγει. Αν και δεν υπάρχουν σαφείς επιστημονικές αποδείξεις ότι η **Σ.Ε.Β.** μεταδίδεται δια της τροφής στον άνθρωπο, η Κτηνιατρική Επιτροπή στις Βρυξέλλες αρνήθηκε να ατονήσει τα μέτρα. Πόσο όμως μπορούμε εμείς να αισθανόμαστε ασφαλείς;».

Ένα χρόνο περίπου μετά τη δημοσίευση του παραπάνω άρθρου η εφημερίδα «Τα Νέα» (26 – 2 – 97), αναστατώνει για άλλη μια φορά το κοινό. Σειρά έχει τώρα ένα ακόμα περιστατικό που «συνεχίζει» τον τρόπο και το φόβο της νόσου. «Δύο ασθενείς με βαριά νευρολογικά και εγκεφαλικά προβλήματα που παρουσιάζουν συμπτώματα της θανατηφόρου νόσου Creutzfeldt – Jacob, νοσηλεύονται στην Α' Νευρολογική Κλινική το Νοσοκομείου ΑΧΕΠΑ της Θεσσαλονίκης». Το γεγονός, που ήρθε στη δημοσιότητα κατά τρόπο ανεπίσημο, προκάλεσε έντονη ανησυχία στη συμπρωτεύουσα και εξαιτίας αλληλοσυγκρουόμενων δηλώσεων των γιατρών και της διοίκησης του νοσοκομείου εξελίχθηκε σε θρίλερ.

Τα δύο περιστατικά αφορούσαν έναν άντρα από Χαλκιδική 65 χρόνων και μια γυναίκα από τη Ξάνθη 60 χρόνων, οι οποίοι είχαν προσβληθεί από τη νόσο της **«Σπογγώδης Εγγκεφαλοπάθειας»**, όπως ανέφερε ο Διευθυντής της Νευρολογικής Κλινικής του νοσοκομείου. Μάλιστα ο ίδιος αποκάλυψε ότι: «Το 1996 ένας άντρας από την Κατερίνη 60 χρόνων πέθανε από την ίδια ασθένεια στο Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ, ενώ στο παρελθόν υπήρχαν και άλλοι θάνατοι που χαρακτηρίστηκαν μη διαγνωστέοι επειδή δεν ήταν δυνατή η ακριβής διάγνωση της νόσου. Οι ενδείξεις και τα συμπτώματα των δύο ασθενών, δήλωνε, μαρτυρούν ότι έχουμε να κάνουμε με τη θανατηφόρα νόσο των «τρελών αγελάδων», όμως αυτό δεν μπορεί να ειπωθεί με σιγουριά αφού για να γίνει ασφαλής διάγνωση πρέπει να γίνει βιοψία του εγκεφάλου μετά τον θάνατο των ασθενών».

Το σημαντικό στη συγκεκριμένη κατάσταση είναι ότι το Υπουργείο Υγείας δήλωσε άγνοια περί του θέματος.

Ακόμα στις 31 - 3 - 98 η εφημερίδα «Τα Νέα», φέρνει στο φως δημοσίευμα ότι με τα συμπτώματα της νόσου νοσηλεύτηκε στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ηρακλείου μια 76χρονη από το Ρέθυμνο. Η ηλικιωμένη παρουσίασε αστάθεια στο βάδισμα και συγχυτικά φαινόμενα, ενώ η κατάσταση της επιδεινώθηκε ραγδαία. Δυστυχώς και σ' αυτή τη περίπτωση μέσα σε λίγες μέρες η άτυχη γυναίκα πέθανε. Όπως άλλωστε πρόκυψε από τις ιστολογικές εξετάσεις η ασθένεια της **Σ.Ε.Β.** ήταν όντως υπαρκτή και ακόμα ένα θύμα προστέθηκε στη μακρά λίστα του καταλόγου της νόσου **BSE**.



Εκατοντάδες χιλιάδες τόνοι βοδινού κρέατος διακινούνται κάθε χρόνο προς κατανάλωση στις χώρες της Ευρώπης. Κάποιες από αυτές τις ποσότητες αποτελούν κίνδυνο για τη Δημόσια Υγεία, καθώς πολλά από αυτά τα κρέατα είναι φορείς μιας επικίνδυνης ασθένειας για τον άνθρωπο, της νόσου των «τρελών αγελάδων». Εκατοντάδες άνθρωποι κυρίως στη Βρετανία έχασαν τη ζωή τους από τη νόσο για την οποία δεν έχει βρεθεί τρόπος αντιμετώπισης μέχρι σήμερα. Δυστυχώς, η νόσος έχει χτυπήσει και στη χώρα μας επιφέροντας θανάτους που θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί με σωστή πρόληψη και ενημέρωση.

Την ίδια χρονιά και μετά από 3 μήνες πάλι στη περιοχή της Κρήτης\*<sup>1</sup>, διέρρευσε πληροφορία από ιατρικές πηγές ότι εντοπίστηκαν στο νησί άλλα δύο κρούσματα **«Σπογγώδους Εγκεφαλοπάθειας»**. Πιθανολογείται ότι δύο άντρες, ηλικιωμένοι, προσβλήθηκαν από τη νόσο και νοσηλεύονταν για μεγάλο χρονικό διάστημα στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ηρακλείου. Ύστερα από 3 ½ βδομάδες νοσηλείας, οι ηλικιωμένοι πέθαναν και πραγματοποιήθηκε βιοψία τμήματος του εγκεφάλου στην οποία πήραν μέρος καθηγητές Νευρολογίας, αλλά και γιατροί από ερευνητικά κέντρα της Ευρώπης. Ευνόητο είναι ότι και σε αυτή τη περίπτωση, τα αποτελέσματα της βιοψίας ήταν θετικά.

Τέλος, στις 21 – 3 – 1999 από τα συμπτώματα της **«Σπογγώδους Εγκεφαλοπάθειας»** πέθανε στη Νευρολογική Κλινική του Ευαγγελισμού ένας 75χρονος από τη Νάξο, ενώ με παρόμοια συμπτώματα νοσηλεύονταν στην εντατική του ίδιου Νοσοκομείου ένας 55χρονος ασφαλιστής από τη Νίκαια σύμφωνα με άρθρο της «Καθημερινής». Όπως δήλωσε ο διευθυντής της Νευρολογικής Κλινικής του Ευαγγελισμού *«Η νόσος από την οποία απεβίωσε ο 75χρονος, ναι μεν έμοιαζε παθολογοανατομικά με τη **«Σπογγώδη Εγκεφαλοπάθεια»**, αλλά τα κλινικά συμπτώματα δεν ήταν ακριβώς τα ίδια»* και πρόσθεσε ότι: *«Κάθε χρόνο σημειώνονται ένα – δύο κρούσματα της νόσου, η οποία έχει διαπιστωθεί ότι μεταδίδεται από τα ζώα και έχει μεγάλο χρόνο επώασης»*.

Αναφέραμε λοιπόν, ορισμένα κρούσματα που εμφανίστηκαν στην Ελλάδα και αποδεικνύουν ότι πράγματι η **BSE** μπορεί να μεταδοθεί στον άνθρωπο. Φυσικά τα κρούσματα είναι πολύ περισσότερα από τα αναφερθέντα, αλλά επισημάνθηκαν τα σημαντικότερα ώστε να κατανοηθεί ότι η νόσος των «τρελών αγελάδων» είναι ένας ορατός κίνδυνος, ένας εφιάλτης που μπορεί να στοιχίσει της ζωή στον καθένα από εμάς αν δεν δοθεί η δέουσα προσοχή και ενημέρωση. Για να αναλογιστούμε ότι η **Σ.Ε.Β.** δεν είναι μια απλή αρρώστια η οποία θεραπεύεται, αλλά και για να επιβεβαιώσουμε ότι δεν έχει σύνορα και φραγμούς, παραθέτουμε και τα κάτωθι περιστατικά που συνέβησαν στο εξωτερικό\*<sup>2</sup>.

\*<sup>1</sup>Πηγή: Εφημερίδα «Τα Νέα». Ιούνιος 1998

\*<sup>2</sup>Πηγή: Εφημερίδα «Απογευματινή».

Μια 36χρονη εργάτρια κουζίνας από το Μόναχο προσβλήθηκε από τη νόσο **BSE** με αποτέλεσμα να χάσει τις αισθήσεις της, να πέσει σε κώμα και στο τέλος να πεθάνει. Σύμφωνα με μαρτυρίες, η Γερμανίδα εργάτρια εργαζόταν στην κουζίνα ενός μεγάλου ξενοδοχείου του Μονάχου, όπου προετοίμαζε μυσλιά για τον σεφ του εστιατορίου. Ο γιατρός του νοσοκομείου που μεταφέρθηκε, παραδέχθηκε ότι τα συμπτώματα ήταν τα αντίστοιχα της νόσου και πως ο θάνατος ήταν αναπόφευκτος. Η Γερμανική Κυβέρνηση απέφυγε να πάρει θέση στο ζήτημα, αλλά απαγόρευσε την εισαγωγή βοδινού κρέατος όχι μόνο από τη Μεγάλη Βρετανία, αλλά και από την Ελβετία όπου είχαν ήδη παρουσιαστεί κρούσματα της νόσου.

Επίσης, στη Μεγάλη Βρετανία το 1996, ένα 15χρονο κορίτσι πέθανε από τη νόσο. Ο καθηγητής νευρολογίας που την παρακολουθούσε, δήλωσε ότι ο θάνατος της οφειλόταν σε κατανάλωση χάμπουργκερ. Η δήλωση αυτή προκάλεσε την αναστάτωση της Αγγλικής κοινής γνώμης, αφού ως γνωστό η κατανάλωση χάμπουργκερ στην Αγγλία είναι τεράστια. Η Αγγλική Κυβέρνηση, ανάστατη προσπάθησε να σωπάσει το σάλιο που δημιουργήθηκε, υποστηρίζοντας πως τα «μολυσμένα ζώα» είχαν θανατωθεί, είχαν θαφτεί και δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας. Δηλώσεις που δυστυχώς έγιναν πιστευτές.

Απόρροια όλων των προαναφερθέντων, είναι ότι η **«Σπογγώδης Εγκεφαλοπάθεια»** των βοειδών παρά τα όσα λένε οι ειδικοί μπορεί να μεταδοθεί στον άνθρωπο και να επιφέρει ακόμα και τον θάνατο. Πολιτικοί φορείς και ιατρικά στελέχη προσπάθησαν να υποβαθμίσουν τη σοβαρότητα του προβλήματος, να πείσουν ότι η **Σ.Ε.Β.** δεν προσβάλλει τον άνθρωπο και να αποδείξουν ότι τα συμπτώματα που εμφανίστηκαν στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, δεν έχουν καμία τεκμηριωμένη σχέση με τη νόσο των «τρελών αγελάδων». Άδικα όμως.

Όλος ο κόσμος τρομοκρατήθηκε από το θέμα και ότι και αν υποστηρίζεται από τα υπεύθυνα εργαστήρια δεν γίνονται πιστευτά. Ο εφιάλτης της νόσου είναι σοβαρός και επικίνδυνος και πρέπει να αντιμετωπιστεί με ιδιαίτερη ευαισθησία και ανθρώπινη συνείδηση, ώστε να μη θρηνήσουμε και άλλα θύματα για το οποία τόσο τα Υπουργεία Υγείας και Γεωργίας, όσο και πολλές νομιατρικές υπηρεσίες, προσπάθησαν να τα αποσιωπήσουν.

Μη νομίζουν λοιπόν, οι αρμόδιοι ότι οι καταναλωτές είναι άνθρωποι άνευ νοημοσύνης, χωρίς οξύνοια κριτικής και κρίσης, χωρίς πνεύμα. Η νόσος των

«τρελών αγελάδων» μεταδίδεται στην άνθρωπο πολύ εύκολα απ' ότι εμείς νομίζαμε. Γίνεται ποτέ κάποιος άνθρωπος ή ζώο, να φάει μολυσμένο κρέας από τη **Σ.Ε.Β.** και αυτομάτως να μη διοχετευτεί το μικρόβιο μέσα του;



## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8<sup>ο</sup>

### ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από τη σύντομη ανάλυση που έγινε για την νόσο των «τρελών αγελάδων», μπορούμε να πούμε ότι οδηγούμαστε σε ένα εφιάλτη επικίνδυνων τροφίμων που έχει λάβει μορφή επιδημίας σ' ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο. Οι αναφορές των γεγονότων, οι ενημερώσεις που γίνονται καθημερινά από τα Μ.Μ.Ε., έχουν ως σκοπό τη πρόληψη επικίνδυνών καταστάσεων στην υγεία του ανθρώπου και κατ' επέκταση τη προστασία αυτής, από παντός είδους επιπλοκή ή παρενέργειες από τη χρήση κρέατος, που έχει επηρεασθεί από τη νόσο της «Σπογγώδους Εγκεφαλοπάθειας».

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τη διαμορφωθείσα κατάσταση, είναι κοινώς αποδεκτό από το σύνολο των ανθρώπων πως για να προφυλαχτούμε και για να προλάβουμε ανεπιθύμητες καταστάσεις, πρέπει να αλλάξουμε σε μεγάλο βαθμό τη διατροφή μας και να στραφούμε σε τρόφιμα τα οποία θεωρούνται υγιεινά και ωφέλιμα. Τρόφιμα, τα οποία πρωτίστως να έχουν ελεγχθεί από τις Υγειονομικές ή Αγροτοκτηνιατρικές Αρχές του Υπουργείου Γεωργίας ή άλλων φορέων.

Αρα, βρισκόμαστε σε ένα διατροφικό εφιάλτη και αναζητούμε τρόπους ή λύσεις για υγιεινή διατροφή. Προτάσεις για εφαρμογή μέτρων έχουν ανατεθεί σε διάφορους φορείς της χώρας μας και για να γίνει υλοποίηση και εφαρμογή όλων των μέτρων αυτών, απαιτείται η δυναμική παρέμβαση πολιτείας και η ενεργή συμμετοχή όλης της κοινωνίας και ιδιαίτερα των αγροτικών φορέων και οργανώσεων περιβάλλοντος. Ο αγροτικός τομέας είναι αυτός που περνά τη μεγαλύτερη κρίση των τελευταίων δεκαετιών και παράλληλα υπάρχουν επιπτώσεις στην αγροτική οικονομία και στην οικονομία κάθε κράτους γενικότερα.

Τέλος, αναφέρουμε πως αν εγκαίρως απαγορευτεί η χρήση συστατικών ζωικής προέλευσης στις ζωοτροφές, η νόσος της **Σ.Ε.Β.** και των λοιπών

συναφών που έχουν σχέση, δεν θα απειλούν την ανθρωπότητα καθόλου. Έτσι λοιπόν, αναλύεται σε γενικές γραμμές η όλη κατάσταση που επηρεάζει καθημερινά τον άνθρωπο και τις συνήθειες του στη διατροφή και τρόπο ζωής.

Ειπώθηκε και λέγεται πως: *«Αν όλα τα ζώα βροχθήσουνε τροφή ομοίων τους, τότε θα τρελαθούν και θα αποθάνουν.»* Henser 1926.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» 26/05/1996, 21/03/1999  
«ΤΑ ΝΕΑ» 26/02/1997, 31/03/1998,  
ΙΟΥΝΙΟΣ 1998  
«ΑΥΡΙΑΝΗ» ΙΟΥΝΙΟΣ 1995  
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1997  
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ» 18/03/1998  
«ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ»  
«ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ» ΜΑΙΟΣ 2001
- ΒΙΒΛΙΟ: «ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ» ΤΕΥΧΟΣ 22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1991
- Ε.Σ.Υ.Ε: «ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΝΔΟΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ  
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ»
- ΕΓΓΡΑΦΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ (07/02/1997)
- ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ Σ.Ε.Β. ΑΠΟ ΤΟ  
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ  
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ  
(ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ 18/11/1998)
- ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΥΠΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ  
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΟ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ (17/02/1997,  
21/02/1997)
- ΕΓΓΡΑΦΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ: «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»	26/05/1996, 21/03/1999
«ΤΑ ΝΕΑ»	26/02/1997, 31/03/1998, ΙΟΥΝΙΟΣ 1998
«ΑΥΡΙΑΝΗ»	ΙΟΥΝΙΟΣ 1995
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ»	ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1997
«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ»	18/03/1998
«ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ»	
«ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ»	ΜΑΙΟΣ 2001

ΒΙΒΛΙΟ: «ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ» ΤΕΥΧΟΣ 22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1991

Ε.Σ.Υ.Ε: «ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΝΔΟΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ»

ΕΓΓΡΑΦΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ (07/02/1997)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ Σ.Ε.Β. ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ (ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ 18/11/1998)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΥΠΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΟ ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ (17/02/1997, 21/02/1997)

ΕΓΓΡΑΦΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ